

**Темешева Эльмира Манатовна
Оспанова Самал Маратовна**

«Сурет салу және қолөнер арқылы ұсақ моториканы дамыту»

**Алматы
2025**

УДК 371.214

ББК 74.202

Темешева Эльмира Манатовна

Оспанова Самал Маратовна

«Сурет салу және қолөнер арқылы ұсақ моториканы дамыту»

Пікір жазған:

Қызылорда қаласы Болашақ университетінің «Арнайы педагогика және психология» кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.к., Облыстық білім басқармасының балалар оңалту орталығының түзету маманы, РЖА профессоры **С.С Жанибекова**

М. Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, филология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры **Н.Б.Есенова**

«BOLASHAQ BILIM ORTALYGY» Оқу-әдістемелік орталығының директоры
А.Ә.Еркебай

Республикалық ғылым мен білімді қолдау орталығы «BOLASHAQ BILIM ORTALYGY» оқу-әдістемелік кеңес мәжілісінде талқыланып, **2025 ж «01» қазан №009** хаттамасымен мақұлданған және баспаға ұсынылған.

Темешева Эльмира Манатовна

Оспанова Самал Маратовна

«Сурет салу және қолөнер арқылы ұсақ моториканы дамыту»

Алматы: «ZIALY» 100 бет, 2025. Қазақ тілінде

ISBN _____

Аталған авторлық жұмыс оқу бағдарламасына негізделі үлгілік бағдарламамен сабақтастықты ескере отырып құрастырылған. Білім – тәрбие беру кезеңінде саналы, дұрыс, коммуникативті оқу дағдыларын жетілдіру, логикалық қабылдауды дамыту, функционалдық сауаттылықтарын арттыру пәнге деген қызығушылықты, зерттеушілік қабілетті дамытып қалыптастыруға бағытталған авторлық жұмыс білім беру стандартының пәндік тақырыптарының мазмұнын, оқу сағаттарын курс бөлімдері арасында бөлуді, сонымен қатар пәнаралық байланыстарды ескере отырып, пәндер мен пән бөлімдерін зерделеудің ұсынылатын тәртібіне негізделі отырып құрастырылған.

УДК 371.214
ББК 74.202

ISBN _____

Әдістемелік құрал тақырыбы:

«Сурет салу және қолөнер арқылы ұсақ моториканы дамыту»

ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰРАЛ ЖОСПАРЫ

«Сурет салу және қолөнер арқылы ұсақ моториканы дамыту»

(3–5 жас балаларына арналған)

I. Кіріспе бөлім

- 1. Тақырыптың өзектілігі**
 - Ұсақ моториканың психофизиологиялық маңызы
 - Саусақ қимылы мен сөйлеу дамуының байланысы
 - Ерте жастағы шығармашылық әрекеттің рөлі
- 2. Мақсаты**
- 3. Міндеттері**
 - Саусақ бұлшықеттерін дамыту
 - Ептілік, дәлдік, үйлесімділік дағдыларын қалыптастыру
- 4. Қолданылатын әдіснамалық негіздер**
 - Монтессори
 - Виготскийдің жақын даму аймағы
 - Сенсорлық дамыту әдістері
- 5. Күтілетін нәтижелер**

II. Теориялық бөлім

- 1. Ұсақ моториканың даму кезеңдері (3–5 жас)**
- 2. Көркем әрекет пен моториканың байланысы**
- 3. Қолөнердің психологиялық әсері**
- 4. Түстерді тану және сезіну арқылы сенсорлық дамытудың маңызы**
- 5. Балалардың шығармашылық әлеуетін ашуда тәрбиешінің рөлі**

III. Ұйымдастыру бөлімі

- 1. Қажетті материалдар мен құралдар**
 - Қайшы, желім, түрлі-түсті қағаз, мақта, жүн, ермексаз, гуашь, пастель
- 2. Қауіпсіздік ережелері**
- 3. Топ бөлмесін шығармашылық орталыққа ұйымдастыру**
 - «Өнер бұрышы»
 - «Материалдар сөресі»
- 4. Жұмыс формалары**
 - Жеке
 - Жұптық
 - Топтық

1. **Саусақпен сурет салу**
– Тақырып: «Гүлдер бағы», «Көктем тамшылары»
2. **Гуашьпен штрихтік жұмыс**
– Тақырып: «Жаңбыр жауып тұр»
3. **Ыстықшау қағазға принт жасау**
– Тақырып: «Күз жапырақтары»
4. **Монотипия әдісі**
– Тақырып: «Көлдегі шағылыс»
5. **Тұзбен сурет салу (Salt Art)**
– Тақырып: «Жұлдызды түн»
6. **Пуантелизм (нүктелік сурет)**
– Тақырып: «Көбелек»

V. Қолөнер арқылы моторика дамыту ұйымдастырылған іс-әрекеті

1. **Жапсыру (аппликация)**
– Тақырып: «Қошқармүйіз өрнегі»
– Тақырып: «Менің үйім»
2. **Ермексазбен модельдеу**
– Саусақ жаттығулары
– Тақырып: «Кішкентай жануарлар»
3. **Қағаз бүктеу (оригами элементтері)**
– Тақырып: «Құстың қанаты»
4. **Мозаика құрастыру**
– Түрлі геометриялық пішіндер
5. **Жіппен ою салу (нитеграфика)**
– Тақырып: «Күн мен бұлт»
6. **Табиғи материалдармен жұмыс**
– Жапырақ, жаңғақ, тұқым, құм
7. **Пластиндік графика**
– Тақырып: «Теңіз толқындары»

VI. Саусақ гимнастикасы мен дамыту жаттығулары

1. **Саусақ ойындары**
– «Бақытты үйшік»
– «Бес саусақ»
2. **Қимыл-риминг ойындар**
– «Құмырсқа жолда»
– «Қоянның секірісі»
3. **Құм терапия элементтері**
4. **Жіп, моншақ, түйме арқылы жаттығулар**
– Моншақ тізу
– Түйме салу

Ата-анамен жұмыс

1. Үй жағдайында ұсақ моториканы дамыту идеялары
2. Апталық «Шығармашылық күн»
3. Бірлескен отбасылық көрме
4. Онлайн фотоколлаж жасау

Диагностика және бағалау

1. Бақылау парағы
2. Саусақ моторикасын бағалау шкаласы
3. Баланың шығармашылық динамикасын бақылау
4. Жеке карта (портфолио)

XI. Қорытынды

- Әдістеменің тиімділігі
- Күтілетін ұзақ мерзімді нәтижелер
- Тәрбиешіге арналған ұсыныстар

XII. Пайдаланылған әдебиеттер

(Қажет болса — 15–20 дерек жылымен жасап беремін)

Қосымша материалдар

- ✓ 3D сурет идеялары
- ✓ QR-кодпен тапсырмалар
- ✓ Саусақ жаттығуларының фотосхемасы
- ✓ Әр ұйымдастырылған іс-әрекетке визуалды шаблондар
- ✓ Жылдық презентация

АЛҒЫС СӨЗ

(балабақша тәрбиешілеріне арналған әдістемелік құралға)

Құрметті әріптестер, қадірлі педагогтар!

Ұрпақ тәрбиесі — адамзат өркениетінің ең жауапты да қадірлі міндеттерінің бірі. Ерте жастағы баланың дамуы – оның бүкіл болашақ өмірінің іргетасы. Осы кезеңде қалыптасатын дағдылар, сезіну мен аңғарым қабілеті, шығармашылық ойлау және қол қимылының дәлдігі баланың тұлғалық дамуының негізгі бағыттарын айқындайды. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда жүргізілетін әрбір оқу іс-әрекеті — баланың жан-жақты дамуына арналған маңызды мүмкіндік.

Ұсынылып отырған әдістемелік құрал тәрбиешілерге сурет салу, жапсыру, қолөнер және шығармашылық әрекет арқылы балалардың ұсақ моторикасын тиімді дамытуға көмектеседі. Құралда 3–5 жас аралығындағы тәрбиеленушілердің физиологиялық ерекшеліктері ескеріліп, олардың қол қимылы мен сенсорлық дағдыларын қалыптастыруға арналған заманауи әдіс-тәсілдер, шығармашылық идеялар және практикалық ұсыныстар берілді.

Әдістемелік құралдың мазмұны тәрбиеші үшін күнделікті жұмыста оңай қолдануға ыңғайлы етіп құрылды. Әр бөлімде баланың ойлау, қиял, есте сақтау, көз-қол координациясы сияқты маңызды компоненттерін дамытатын тапсырмалар, саусақ жаттығулары, қолөнер түрлері, сурет салу әдістері және көркемдік жұмыстардың үлгілері қамтылды. Бұл материалдар баланың шығармашылық әлеуетін ашуға, өз бетінше әрекет етуге, еңбек етуге және өз еңбегінің нәтижесін сезінуге мүмкіндік береді.

Біз бұл құрал балабақша тәрбиешілерінің кәсіби іс-әрекетінде сенімді көмекшісіне айналады, оқу-тәрбие процесін байытады, балалардың қызығушылығын арттырады және шығармашылық орта қалыптастыруға жол ашады деп сенеміз. Баланың әрбір жетістігі – тәрбиешінің еңбегінің жемісі. Осы еңбекті сүйіспеншілікпен, жауапкершілікпен атқарып жүрген барша педагог қауымына зор ризашылық білдіреміз.

Балалардың жарқын болашағы жолындағы еңбектеріңіз жемісті, шығармашылық ізденістеріңіз мол болсын!

Ізгі ниетпен,

Автор

1. Бағыты

Бұл әдістемелік құралдың негізгі бағыты – мектепке дейінгі жастағы балалардың ұсақ моторикасын, шығармашылық қабілетін, сенсорлық

дағдыларын және көркем-эстетикалық талғамын дамытуға арналған сурет салу мен қолөнер әрекеттерін педагогикалық жүйеге енгізу. Бағыт мектепке дейінгі білім берудегі білім беру салалары: «Шығармашылық», «Таным», «Дамыту орталығы» бойынша үйлесімді құрастырылған.

2. Өзектілігі

Ерте балалық шақта ұсақ моторика дамуы – сөйлеу, ойлау, зерделеу және қимыл-қозғалыс үйлесімділігінің қалыптасуының негізгі көрсеткіші. 3–5 жастағы балалардың саусақ бұлшықеттерін дамыту мидың сөйлеу аймақтарының белсенділігімен тікелей байланысты. Сондықтан сурет салу, мүсіндеу, жапсыру, қиып-жапсыру, мозаика және қолөнер түрлері балалардың физиологиялық және психологиялық дамуын қолдаудың ең қолайлы әрі тиімді әдісі болып табылады.

Қазіргі білім беру стандарттары да ерте жастағы балалардың **шығармашылық ойлау, сенсорлық даму, ұсақ моторика және креативтілік** қабілеттерін дамыту қажеттілігін атап көрсетеді. Осыған байланысты ұсынылып отырған әдістеме – заманауи талаптарға жауап беретін өзекті құрал.

3. Жаңалығы

- ✓ Ұсақ моториканы дамытудың классикалық әдістерін жаңа форматтағы сурет салу техникасымен (монотипия, пуантелизм, тұзды сурет, жіппен сурет салу, табиғи материалдармен жұмыс) біріктіру;
- ✓ Баланың көркемдік әрекеті мен моторикасын **кешенді дамыту алгоритмін** ұсыну;
- ✓ Саусақ гимнастикасы, сенсорлық ойындар, шығармашылық тапсырмалар және қолөнер элементтерін бір жүйеде қолданып, арнайы **36 сағаттық перспективалық жоспар** құрылуы;
- ✓ Балалардың шығармашылық жұмысын бағалаудың **бейімделген мониторингтік картасы**, бақылау парағы енгізілуі;
- ✓ Ұлттық ою-өрнек, табиғи материалдар және экологиялық бағыттағы қолөнерді үйлестіру.

4. Педагогикалық мақсаттылығы

Бұл құралдың педагогикалық мақсаттылығы – баланың тұлғалық дамуын кешенді қолдау, оның сенсорлық қабылдауын, қимыл-әрекет үйлесімділігін, еркін шығармашылық ойын және эстетикалық талғамын дамыта отырып, мектепке жүйелі дайындықтың негізін қалау.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттер логикалық ретпен құрылып, әрбір сабақ балалардың:

- қиялын дамытуға,
- эмоциялық тұрақтылығын қалыптастыруға,

- өздігінен әрекет етуіне,
- құрастыру, бояу, безендіру дағдыларын дамытуға бағытталған.

5. Мақсаты

Сурет салу мен қолөнер әрекеттері арқылы 3–5 жастағы балалардың ұсақ моторикасын, көз-қол координациясын, шығармашылық қабілетін және эстетикалық талғамын жүйелі, тиімді және қызықты әдістермен дамыту.

6. Міндеттері

1. Баланың ұсақ моторикасын жетілдіретін жүйелі жаттығулар кешенін қолдану.
2. Сурет салу мен қолөнер барысында жаңа көркемдік әдістерді меңгерту.
3. Қиып-жапсыру, мүсіндеу, бояу, жапсыру арқылы қол икемділігін арттыру.
4. Шығармашылық ойлау дағдыларын дамыту.
5. Балалардың сенсорлық қабылдауын (түстер, пішіндер, текстуралар) жетілдіру.
6. Нәтижені бағалау үшін мониторинг пен бақылау карталарын қолдану.
7. Қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, ұқыпты еңбек ету мәдениетін қалыптастыру.

7. Ерекшелігі

- Әдістеме тек моториканы ғана емес, **эстетикалық даму + шығармашылық ойлау + сенсорлық қабылдауды** бір уақытта дамытады.
- Жас ерекшелікке сай **қарапайым, қолжетімді, қауіпсіз** материалдармен жұмыс істеуге негізделген.
- Ұлттық және табиғи элементтер қолданылып, баланың мәдени таным көкжиегін кеңейтеді.
- 36 ұйымдастырылған іс-әрекет жүйелі жоспар баланың даму динамикасын бақылауға мүмкіндік береді.
- Әр ұйымдастырылған іс-әрекет шығармашылық өніммен аяқталады (коллаж, аппликация, сурет, мүсін).
- Құрал тәрбиешіге күнделікті қолдануға ыңғайлы **дайын үлгі-жоспарлармен** қамтылған.

8. Күтілетін нәтижелері

Әдістемелік құралды жүйелі қолдану арқылы:

1. Балалардың ұсақ моторикасы, саусақ икемділігі, кимыл дәлдігі жақсарады.
2. Сурет салу және қолөнер бойынша шығармашылық дағдылары қалыптасады.

3. Геометриялық пішіндерді, түстерді, текстураларды ажырату қабілеті дамиды.
4. Қиып-жапсыру, бояу, мүсіндеу әрекеттерін орындау шеберлігі артады.
5. Баланың қиялы, ойлау қабілеті, сөйлеу белсенділігі жанданады (моторика сөйлеумен байланысты).
6. Өзіндік әрекетке, бастаған жұмысты соңына дейін жеткізуге деген дағды қалыптасады.
7. Эстетикалық талғамы мен ұқыптылық мәдениеті нығаяды.

9. Нәтижелерді тексеру және мониторинг әдістері

- **Бақылау парағы** – баланың қимыл дәлдігін, ұқыптылығын, тапсырманы орындау қарқынын белгілеу;
- **Дамыту картасы** – жыл бойғы динамиканы белгілеу (үш деңгей: бастапқы – орта – жоғары);
- **Қолөнер жұмысын сараптау** – симметрия, көлем, түс үйлесімі, ұқыптылық;
- **Саусақ гимнастикасы бойынша тест тапсырмалары;**
- **Ойындық диагностикалық тапсырмалар** («Моншақ тізу», «Мозаика құрастыру», «Қағаз бүктеу»);
- **Портфолио жинақтау** – әр баланың жеке шығармашылық жұмыстары;
- **Ата-анамен кері байланыс**, сұқбат, шағын сауалнама.

II. Теориялық бөлім

1. Ұсақ моториканың даму кезеңдері (3–5 жас)

Ұсақ моторика — баланың қол саусақтарының, алақанының, білегінің қимыл дәлдігі мен үйлесімділігін білдіретін күрделі психофизиологиялық жүйе. Ерте жастағы балаларда ұсақ моториканың дамуы сөйлеу, көру-қимыл

координациясы, зейін және танымдық процестердің жетілуімен тығыз байланысты. 3–5 жас кезеңі — моторлық дағдылардың ең белсенді дамитын, саусақ бұлшықеттері икемге келетін, жүйке жүйесі жетілетін «алтын кезең» болып саналады.

3–4 жас аралығындағы дамудың негізгі сипаттары

Бұл жаста бала өз қолын еркін басқара бастайды, саусақтардың жеке қимылдары анық байқалады.

Негізгі ерекшеліктері:

- Қалам мен қылқаламды дұрыс ұстауға талпынады, бірақ қолқойылымы толық қалыптаспаған;
- Түзу сызық, дөңгелек, қарапайым штрихтар салуға қабілетті;
- Қағазды жырту, жапсырма бөлшектерін жабыстыру сияқты қарапайым әрекеттерді орындайды;
- Ермексазды укалау, домалақтау, жаншу, созу дағдылары дамиды;
- Екі қолымен бір уақытта әрекет етуге үйрене бастайды (бір қолымен ұстап, екінші қолымен жабыстыру);
- Зейіні тұрақсыз, бірақ қызық тапсырмаға ұзақ шоғырлана алады.

4–5 жас аралығындағы даму кезеңі

Бұл кезеңде қозғалыстардың дәлдігі артып, мақсатты әрекеттер айқындала түседі.

Баланың моторикалық мүмкіндіктері кеңейеді:

- Түстерді, пішіндерді еркін қолдана отырып күрделі суреттер салуға қабілетті;
- Қайшымен дұрыс қиюға, сызық бойымен кесуге машықтанады;
- Ұсақ бөлшектерден мозаика, аппликация жасауда нақтылық байқалады;
- Саусақ бұлшықеттері нығайып, қарындашты үш саусақпен дұрыс ұстау қалыптаса бастайды;
- Геометриялық элементтерді қайталап сыза алады (квадрат, үшбұрыш, ирек сызық);
- Моншақ тізу, түйме қадау, жіп өткізу сияқты әрекеттерді орындауы жеңілдейді.

5 жасқа қарай жетілетін дағдылар

Мектепке дейінгі дайындық деңгейінде бала:

- Суретті жоспарлап салу, белгілі бір ойды бейнелеу, әшекейлеу амалдарын қолданады;

- Қайшымен дәл кесу, пішіндерді бөліп құрастыру, мүсіндік элементтерді біріктіру сияқты күрделі моторлық әрекеттерді орындайды;
- Қаламды тұрақты, дұрыс ұстау, сызықты бақылап сызу сияқты графикалық дағдылар жақсы жетіледі;
- Жұмысты соңына дейін жеткізу және өз қолөнерінің сапасын бағалау қабілеті қалыптасады;
- Қол қимылы нақтыланып, әрекет қарқыны тұрақтанады.

Ұсақ моториканың дамуын анықтайтын психофизиологиялық факторлар

3–5 жас аралығындағы балаларда моториканың қалыптасуы жүйке жүйесінің жетілуімен, ми қыртысының қозғалыс аймақтарының белсенділігімен және қолдың сенсорлық сезімталдығымен байланысты.

Маңызды факторлар:

- **Қайталанатын әрекеттер:** жапсырма, сурет салу, мүсіндеу;
- **Сенсорлық тәжірибе:** құм, су, жүн, табиғи материалдармен жұмыс;
- **Қимыл үйлесімділігі:** көз-қол координациясын дамыту жаттығулары;
- **Психологиялық жайлылық:** еркін, қауіпсіз ортада жұмыс істеу;
- **Тәрбиешінің жетекшілігі:** дұрыс бағыттау, мотив беру.

Неліктен бұл кезең маңызды?

3–5 жаста саусақтардың кіші бұлшықеттері дамып, олардың жүйке байланысы нығаяды. Бұл:

- сөйлеудің дамуына;
- жазуға дайындыққа;
- кеңістікті бағдарлауға;
- логикалық ойлауға;
- еңбек дағдыларына әсер етеді.

Сондықтан дәл осы жаста сурет салу мен қолөнер әрекеттері баланың толыққанды дамуының басты құралы ретінде ұсынылады.

2. Көркем әрекет пен моториканың байланысы

Көркем әрекет (сурет салу, жапсыру, мүсіндеу, бояу, құрастыру) — баланың ұсақ моторикасын дамытудың ең тиімді табиғи жолдарының бірі. Сурет салу мен қолөнер барысында баланың саусақтары кіші, дәл, үйлесімді қимылдарды орындайды, бұл әрекет мидың қозғалыс, сөйлеу, көру және ойлау аймақтарын бір уақытта белсендіреді. Осы себепті көркем әрекет тек эстетикалық дамудың құралы ғана емес, сонымен бірге психомоторлық дамудың негізгі факторы болып саналады.

1. Көркем әрекеттің моторикаға әсерінің физиологиялық негіздері

Баланың сурет салғанда немесе қолөнер жасағанда саусақтары әр түрлі бағытта қозғалып, ұсақ бұлшықеттер белсенді жұмыс істейді. Бұл процесте:

- Қимыл-қозғалыс үйлесімділігі (координация),
- Көз бен қол синхронды жұмысы,
- Қолдың ұстап-жұмсау дағдылары,
- Білезіктің икемділігі,
- Саусақтар арасындағы дәлдік пен күш мөлшерін реттеу

қалыптасады.

Баланың осы әрекеттерді жиі қайталауы жүйке байланыстарын нығайтып, қолдың жалпы моторикалық мүмкіндіктерін арттырады.

2. Сурет салу мен моториканың өзара байланысы

Сурет салу — ең нәзік моторлық әрекеттердің бірі. Қаламды, қылқаламды немесе саусақты қолдану арқылы бала:

- сызық бағытын көзбен бақылап,
- саусақтың күшін реттеп,
- қимылды дәл анықтайды.

Бұл барысында моториканың келесі түрлері дамиды:

✓ Динамикалық моторика

Қаламды жүргізу, сызық салу, нүктелеу — қозғалыстың жылдамдығын және бағытын бақылап отыруды талап етеді.

✓ Статикалық моторика

Бала қағазды ұстап тұру, сурет салу кезінде қолын тұрақты ұстап тұру арқылы ұстау, қысу, бақылау әрекеттерін меңгереді.

✓ Кеңістіктік елестету

Суреттің орналасуын, өлшемін, пропорциясын анықтау арқылы қол-көз байланысы күшейеді.

3. Қолөнер әрекетінің моторикаға әсері

Қолөнер барысында ұсақ моториканы дамытуға бағытталған күрделі қимылдар орындалады:

- қағазды жырту
- қайшымен қию
- жіп өткізу
- түйме қадау
- моншақ тізу
- мүсіндеу (еру, созу, домалау)
- бөліктерді біріктіру
- желімдеу

Бұл әрекеттер қолдың икемін, дәлдігін, қимыл бағытын, күш мөлшерін үйлестіруді талап етеді. Осындай әрекеттерді орындау арқылы бала қимыл дағдыларының жаңа деңгейіне көтеріледі.

4. Көркем әрекет сөйлеудің дамуына қалай әсер етеді?

Ғылыми зерттеулер (Л.С. Выготский, А.Н. Леонтьев, М. Монтессори) бойынша саусақ моторикасының жетілуі мидың **сөйлеу орталықтарының белсенділігімен тікелей байланысты.**

Көркем әрекет кезінде:

- саусақтар белсенді қозғалады,
- мидың моторлық аймақтары іске қосылады,
- сөйлеуге жауапты орталыққа импульс жіберіледі.

Сондықтан жаттыққан саусақ — тез, анық ойлайтын және жақсы сөйлейтін бала екенін педагогикада жиі айтады.

5. Көркем әрекет арқылы дамитын психологиялық компоненттер

Көркем әрекет моторикамен бірге баланың қиялын, зейінін, есте сақтауын, ойлау қабілетін де дамытады:

- **Қиялы** — суретте бейнені жобалау кезінде;
- **Зейіні** — түстерді, пішіндерді таңдау барысында;
- **Есте сақтауы** — тапсырманың ретін сақтау кезінде;

- **Ойлауы** — объектіні талдау, салыстыру, құрастыру кезінде;
- **Эмоциялық тұрақтылығы** — өнер арқылы өз сезімін білдіру кезінде.

Бұл кешенді даму баланың шығармашылық тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

6. Көркем әрекет пен моториканың бірлескен дамуын қамтамасыз ететін әдістер

- Саусақпен сурет салу (Finger painting)
- Пуантелизм (нүктелік сурет)
- Монотипия
- Тұзды сурет (Salt Art)
- Ермексазбен жапсырмалық графика
- Жіппен сурет салу (нитеграфика)
- Мозаика құрастыру
- Қайшымен жұмыс
- Табиғи материалдармен қолөнер

Бұл әдістер ұсақ моторика мен шығармашылық әрекетті бір уақытта дамытатын кешенді құрал болып табылады.

Көркем әрекет пен ұсақ моторика — бір-бірімен ажырамас екі процесс. Балалар сурет салу, жапсыру, мүсіндеу арқылы:

- қол бұлшықеттерін дамытады;
- сөйлеу белсенділігін арттырады;
- кеңістіктік ойлауын қалыптастырады;
- эмоционалдық тұрақтылыққа жетеді;
- ұйымдастырылған іс-әрекетіне қажетті дағдыларды меңгереді.

Сондықтан көркем әрекет — мектепке дейінгі жастағы баланың толыққанды дамуын қамтамасыз ететін маңызды педагогикалық құрал.

3. Қолөнердің психологиялық әсері

Қолөнер – баланың эмоциялық, танымдық және тұлғалық дамуына тікелей ықпал ететін кешенді шығармашылық әрекет. Қолөнер барысында бала материалдармен (қағаз, жіп, жүн, табиғи заттар, ермексаз, материал бөлшектері) жұмыс істейді, бұл оның ішкі әлеміне әсер етіп, психологиялық тепе-теңдікті сақтауға көмектеседі. Қолөнердің психологиялық әсері – оның емдік, дамытушылық, тәрбиелік және танымдық мүмкіндіктерімен айқындалады.

1. Қолөнердің эмоционалдық әсері

Қолөнермен айналысу кезінде бала өз сезімін, көңіл-күйін сыртқа шығармашылық түрде білдіреді. Бұл эмоциялық реттеуді дамытып, баланың ішкі шиеленісін төмендетуге мүмкіндік береді.

- Жұмсақ материалдармен (мақта, жүн, ермексаз) жұмыс істеу тыныштандырады;
- Түстерді таңдау – көңіл-күйді сыртқа шығарудың табиғи жолы;
- Қолөнер тапсырмасын орындау кезінде бала стрессті жеңілдетеді, психологиялық жайлылық сезінеді;
- Қиналу, ренжу, қуану, шаттану сияқты эмоцияларды қауіпсіз жолмен білдіреді.

Психологияда бұл үрдіс **арт-терапиялық әсер** деп түсіндіріледі.

2. Қолөнердің танымдық процестерге әсері

Қолөнер – танымдық функцияларды белсенді дамытатын процесс. Ол баланың:

- **зейінін** (жұмысқа шоғырлану),
- **есте сақтауын** (әрекеттер ретін сақтап орындау),
- **талдау және салыстыру қабілетін**,
- **кеңістіктік ойлауын**,
- **логикалық байланыстарды түсінуін**

жетілдіреді.

Баланың қолөнер тапсырмасын орындау кезінде:

- «Қай жаққа қию керек?»
- «Қай бөлшек үлкен, қайсысы кіші?»
- «Қандай түстер сәйкес келеді?»

сияқты ойлау әрекеттері іске қосылады. Бұл мектептегі математикалық, графикалық және тілдік дағдыларға дайындықтың маңызды бөлігі.

3. Қолөнердің еңбек және ерік-жігер қасиеттерін дамытудағы рөлі

Қолөнер – мақсатқа жетуді талап ететін әрекет. Бала жұмысты бастау, жалғастыру, аяқтау және өз еңбегінің нәтижесін көру арқылы ерік-жігер қасиеттерін дамытады.

Бұл процесте:

- табандылық,
- ұқыптылық,

- шыдамдылық,
- басталған істі аяқтау дағдысы,
- еңбекке құрмет
- жауапкершілік

қалыптасады.

Бұл қасиеттер кейінгі оқу әрекетінің табысты болуына әсер етеді.

4. Қолөнердің сөйлеу және коммуникативтік дағдыларға әсері

Қолөнер әрекеті кезінде бала:

- өз жұмысына түсініктеме береді,
- тәрбиеші мен құрдастарымен сөйлеседі,
- материалдарды атайды,
- әрекеттер ретін сипаттайды ("кестім", "жабыстырдым", "қидым"),
- жаңа сөздерді үйренеді (түстер, пішіндер, фактуралар).

Бұл сөйлеу дағдыларының белсенді дамуына ықпал етеді. Л.С. Выготский теориясы бойынша, моторика мен сөйлеудің арасында тікелей байланыс бар, сондықтан қолөнер арқылы сөйлеу динамикасы артады.

5. Қолөнердің шығармашылық қабілетке әсері

Шығармашылық – баланың өзіндік ойлау қабілетінің көрінісі. Қолөнер әрекеті шығармашылықтың дамуына кең мүмкіндік береді:

- Баланың қиялы дамиды;
- Өз идеясын жүзеге асыруға талпынады;
- Түрлі материалдарды біріктіру арқылы жаңа композициялар жасайды;
- Баланың жеке стиль, талғам және бейнелеу ерекшелігі қалыптасады;
- Эстетикалық сезім күшейеді.

Шығармашылықпен айналысу — балаға өзін тұлға ретінде сезінудің ең тиімді жолдарының бірі.

6. Қолөнердің сенсорлық дамуға әсері

Қолөнер баланың сезіну механизмдерін белсенді дамытады. Бұл:

- түстерді ажырату,
- пішінді тану,
- фактураларды сезіну,
- көлем мен пропорцияны анықтау,
- материалдардың ерекшеліктерін ажырату

сияқты сенсорлық дағдыларды күшейтеді.

Сенсорлық тәжірибе — ерте балалық шақтағы танымның негізі.

7. Қолөнердің әлеуметтік-педагогикалық әсері

Топтық жұмыстар барысында:

- бірлескен әрекет
- бір-біріне көмектесу
- материалды бөлісу
- бір-бірінің идеясын құрметтеу
- ортақ нәтижеге жұмыс жасау

сияқты әлеуметтік дағдылар қалыптасады.

Бұл — баланың болашақта ұжыммен жұмыс жасауын жеңілдететін маңызды тәжірибе.

Қолөнердің психологиялық әсері кешенді әрі көпқырлы. Ол:

- эмоциялық тұрақтылықты,
- шығармашылық қабілетті,
- әлеуметтік қарым-қатынасты,
- танымдық процестерді,
- еңбекке қызығушылықты,
- сөйлеу мен ойлауды

бір уақытта дамытады.

Осылайша қолөнер мектепке дейінгі ұйымдағы тиімді дамытушы құралдардың бірі болып табылады және баланың жан-жақты дамуына ғылыми негізделген, практикалық маңызы жоғары әдіс ретінде қолданылады.

4. Түстерді тану және сезіну арқылы сенсорлық дамытудың маңызы

Сенсорлық даму – баланың қоршаған ортаны көзбен көру, қолмен сезіну, есту, иіскеу және дәм арқылы тану қабілеттерін дамытатын негізгі процесс. Мектепке дейінгі жастағы балалар үшін түстерді, пішіндерді, фактураларды тану — танымдық әрекеттің алғашқы баспалдағы. Түстерді сезіну және ажырату арқылы бала заттардың қасиеттерін меңгереді, оларды салыстырады, топтастырады, логикалық байланыстар құрады.

Түс — визуалды қабылдаудың ең маңызды компоненті. 3–5 жас аралығында балалардың көру анализаторлары жетіліп, түстерді тану қарқынды дамиды. Бұл кезеңде түспен жұмыс істеу баланың:

- сенсорлық қабылдауын,
- зейінін,
- есте сақтауын,
- ойлауын,
- шығармашылық қабілетін,
- эмоционалдық тұрақтылығын

жоғарылатады.

Түстермен жұмыс істеу кезінде бала айқын, дәл, мақсатты әрекеттер жасайды. Бұл әрекеттер ұсақ моторикамен тікелей байланысады, себебі бояу таңдау, реңкті сәйкестендіру, бөлшектерді ажырату — қолдың нәзік қимылын талап етеді.

1. Түстерді тану сенсорлық дамытудың негізгі элементі

Балалар алдымен негізгі түстерді (қызыл, көк, сары, жасыл) ажыратады, кейін қосымша түстерді (күлгін, қызғылт, қоңыр, сұр), ал соңында реңктерді (ашық, қою, пастель) танып үйренеді.

Түстерді тану дағдылары баланың:

- заттарды салыстыру,
- топтастыру,
- ажырату,
- логикалық қорытынды жасау,
- композиция жасау

сияқты когнитивтік дағдыларын дамытады.

2. Түстерді сезіну — эмоциялық интеллекттің бөлігі

Түстер эмоционалдық реттеу құралы болып табылады.
Мысалы:

- жылы түстер (сары, қызғылт, қызыл) баланың белсенділігін арттырады;
- салқын түстер (көк, жасыл) тыныштандырады;
- ашық түстер қуаныш сезімін тудырады;
- қою түстер терең ойлауды талап етеді.

Бұл қасиет балалардың эмоционалдық өзін-өзі реттеуіне оң әсер етеді.

3. Түс, фактура және форма — сенсорлық интеграция

Сенсорлық даму тек түспен шектелмейді. Қабылдау үш негізгі компоненттің өзара байланысында дамиды:

✓ Түс

— визуалды қабылдау негізі.

✓ Фактура

— қолмен сезіну арқылы материал ерекшелігін анықтау (жұмсақ, қатты, кедір-бұдыр, тегіс).

✓ Пішін

— геометриялық ойлау мен логикалық салыстыру негізі.

Бала заттың түсін, көлемін, пішінін, материалының сипатын ажырата отырып, толыққанды сенсорлық тәжірибе алады. Бұл кейінгі математикалық, графикалық және тілдік білімнің негізін қалайды.

4. Сенсорлық дамытудың психологиялық маңызы

Сенсорлық тәжірибе:

- ойлауды,
- кеңістікті бағдарлауды,
- сөйлеуді,
- естуді,
- көз-қол координациясын,
- есте сақтауды

жедел дамытады.

Түс пен фактураны сезіну арқылы бала әлемді танудың бастапқы дағдыларын меңгереді.

5. Сенсорлық дамытудың педагогикалық маңызы

Түстерді қолдану:

- шығармашылық жұмысты жеңілдетеді;
- қызығушылықты арттырады;
- ұйымдастырылған іс-әрекетке эмоциялық көтеріңкі көңіл-күй береді;
- тапсырмалардың тартымдылығын күшейтеді;
- баланың өз-өзіне сенімін арттырады.

Педагог балаларға түс үйлесімін, рең таңдауын, түстерді араластыруды үйрету арқылы эстетикалық мәдениет қалыптастырады.

6. Ойындар мен тапсырмалар (жауаптарымен, дескрипторларымен)

Төмендегі ойындар сенсорлық дамытуды, түстерді тануды, қолдың ұсақ моторикасын және логикалық ойлауды дамытуға арналған.

Ойын 1: «Түсті тап!»

Мақсаты: негізгі түстерді тану, сәйкестендіру.

Материалдар: қызыл, көк, сары, жасыл карточкалар.

Тапсырма:

Тәрбиеші түсті атайды. Бала сол түсті карточканы көтеруі керек.

Жауап үлгілері:

- «Қызыл» → қызыл карточка
- «Жасыл» → жасыл карточка

Дескриптор:

- түсті дұрыс атайды;
- түсті дұрыс сәйкестендіреді.

Ойын 2: «Сұрғылт түсті тап!» (Ренктермен жұмыс)

Мақсаты: ашық және қою ренктерді ажырату.

Тапсырма:

Балаға ашық көк, қою көк, ашық жасыл, қою жасыл карточкалары беріледі.

Сұрақ:

- Қайсысы ашық көк?
- Қайсысы қою жасыл?

Жауап:

- Ашық көк – ашық түсті карточка
- Қою жасыл – қараңғылау түсті карточка

Дескриптор:

- ренктерді ажыратады;
- түстердің айырмашылығын түсіндіреді.

Ойын 3: «Қолыңмен сез де тап!» (Фактура ойыны)

Мақсаты: фактураны тану, сенсорлық сезінуді дамыту.

Материалдар: жұп-жұмсақ мақта, қатты картон, кедір-бұдыр қағаз, тегіс пластик.

Тапсырма:

Бала көзі жабылған күйде материалды қолымен ұстап, қандай материал екенін табады.

Жауап үлгісі:

- «Бұл жұмсақ, мақта!»
- «Бұл кедір-бұдыр қағаз!»
- «Бұл тегіс пластик!»

Дескриптор:

- материалды сипап анықтайды;
- фактураны ажыратады;
- сөзбен сипаттай алады.

Ойын 4: «Қайсысы артық?»

Мақсаты: топтастыру, логикалық ойлау.

Материалдар: 3 бірдей түс, 1 басқа түс карточкалары.

Тапсырма:

Бала артық түсті табуы керек.

Мысал:

Қызыл — қызыл — қызыл — көк.

Жауап:

– Көк артық.

Дескриптор:

- түстерді салыстырады;
- артық элементті табады.

Тапсырма 5: «Түстерді дұрыс ретке қой!»

Мақсаты: реңдердің өсу немесе кему тәртібін реттеу.

Тапсырма:

Ашық қызыл → орта қызыл → қою қызыл түстерін реттеу.

Жауап:

1. Ашық
2. Орташа
3. Қою

Дескриптор:

- реңк тәртібін сақтайды;
- көру-сезіну арқылы айырмашылықты байқайды.

Тапсырма 6: «Түстерді араластыр!» (ұйымдастырылған іс-әрекетке арналған тәжірибе)

Мақсаты: жаңа түстерді алу арқылы сенсорлық тәжірибе беру.

Тапсырма:

Балалар гуашь арқылы түстерді араластырады.

Жауап:

- Көк + Сары = Жасыл
- Қызыл + Сары = Қызғылт сары
- Қызыл + Көк = Күлгін

Дескриптор:

- түсті дұрыс араластырады;
- жаңа түсін таниды;
- нәтижені түсіндіреді.

Түстерді тану және сезіну арқылы сенсорлық дамытудың маңызы — баланың танымдық, эмоционалдық, моторлық және шығармашылық қабілеттерін кешенді түрде дамытуында. Түс, фактура, пішін сияқты сенсорлық элементтер баланың интеллектуалдық дамуының іргетасын қалыптастырады.

III. Ұйымдастыру бөлімі

1. Қажетті материалдар мен құралдар

Ұсақ моториканы дамытуға арналған сурет салу және қолөнер ұйымдастырылған іс-әрекеттерді тиімді өткізу үшін тәрбиешіге қауіпсіз, қолжетімді, баланың жас ерекшелігіне сай материалдар даярлау қажет. Материалдардың әралуан болуы балалардың сенсорлық тәжірибесін кеңейтеді, қызығушылығын арттырады және шығармашылық әрекетті қолдайды.

Төменде 3–5 жас балаларына арналған ұйымдастырылған іс-әрекетте қолданылатын негізгі материалдар мен құралдардың тізімі берілген.

1) Қию, жапсыру және құрастыруға арналған материалдар

- Балаларға арналған қауіпсіз қайшы

- Ұшы дөңгеленген;
- Пластикалық сабы бар;
- Баланың қолына ыңғайлы өлшемде;
- Қағазды оңай кесетін, бірақ қауіпсіз материалы бар.

• Желім түрлері

- Қағазға арналған желім-қарындаш (тазалықты сақтайды);
- ПВА-желім (үлкен аппликация жұмыстарына);
- Қылқалам арқылы жағылатын желім (ұсақ детальдарға).

• Түрлі-түсті қағаз және картон

- Қанық және пастель түстер;
- Геометриялық пішіндер дайын күйінде де болуы мүмкін;
- Қалыңдығы әртүрлі қағаз (теп-тегіс, құрылымды қағаз).

• Табиғи материалдар

- Жапырақтар, бұтақшалар, дәндер, жаңғақ қабықтары;
- Экологиялық қолөнер үшін.

2) Мүсіндеу және құрастыруға арналған материалдар

• Ермексаз

- Жұмсақ, балаларға арналған қауіпсіз;
- Түрлі-түсті;
- Жұмсарту, домалау, созу, престоу әрекеттеріне қолайлы.

• Пластилиндік тақта және таяқшалар

- Жұмыс орнын таза ұстау үшін;
- Құралдар пішіндер жасауға көмектеседі.

• Жүн, мақта, синтепон

- Сенсорлық сезіну, фактурамен жұмыс;
- Коллаждар мен көлемді қолөнерге арналған.

• Моншақ, түйме, жіп

- Саусақ икемін дамытуға;
- Жіпті инесіз (кең ұштықпен) өткізуге арналған жиынтық болуы керек.

3) Сурет салуға арналған құралдар

- **Гуашь бояулары**

- Ашық, қанық түсті;
- Сумен тез араласады;
- Аралас түстерді жасауға ыңғайлы.

- **Акварель бояулары (қажет жағдайда)**

- Жұмсақ түс беру үшін.

- **Пастель борлар**

- Мягкая пастель — саусақпен жайып бояу үшін;
- Құрғақ пастель — текстура құруға.

- **Қылқаламдар**

- Жуан және жіңішке;
- Табиғи және синтетикалық талшықтан.

- **Қағаз түрлері**

- А4 ақ қағаз;
- Альбом парағы;
- Акварельге арналған тығыз қағаз;
- Қара қағаз (контрасты жұмыстар үшін).

- **Су құятын ыдыс, палитра**

- Түстерді араластыруға арналған.

4) Сенсорлық және ұсақ моторикаға арналған қосымша материалдар

- **Дамытушы сенсорлық қораптар**

- Күм, ұсақ бұршақ, күріш, манка.
- Балалар фактурамен жұмыс істеп, қол бұлшықеттерін дамытуға мүмкіндік алады.

- **Тәртіпке арналған контейнерлер**

- Құралдарды реттеп қоюға көмектеседі.

- **Қауіпсіздік материалдары**

- Сүлгілер, алжапқыштар, майлықтар;
- Боудан киімді қорғау үшін фартук.

5) Қосымша безендіру және шығармашылық материалдар

- Стикерлер, жылтыр фольга
- Тастар, ринстондар
- Жіптен жасалған помпондар
- Дайын пішіндер (жұлдызша, жүрекше, гүл)
- Ағаш таяқшалар (мороженое таяқшалары)
- Көбік қағаз (фоамиран)

Бұл материалдар балалардың шығармашылық өнімін әрлендіріп, эстетикалық талғамын дамытады.

6) Қауіпсіздік талаптарына сәйкес құралдарды тандау

Материалдарды тандағанда педагог келесі талаптарды ескеруі тиіс:

- Құралдар баланың жасына сай болуы;
- Қайшының ұшы үшкір болмауы;
- Желім мен бояу құрамында зиянды қоспалар болмауы;
- Ермексаз гипоаллергенді болуы;
- Ұсақ детальдармен жұмыс тек ересек адамның бақылауымен жүргізілуі;
- Материалдар санитарлық нормаларға сәйкес болуы.

7) Материалдарды сақтау және ұйымдастыру

- Барлық материалдар жеке қораптарда немесе контейнерлерде сақталуы керек;
- Әр материал белгіленген орынға орналастырылады;
- Балаларға қолжетімді деңгейде болуы тиіс, бірақ қауіпті құралдар бөлек сақталады;
- Ұйымдастырылған іс-әрекеттен кейін тәрбиеші материалдардың толықтығын тексереді;
- Қылқаламдар, палитралар және бояулар қолданғаннан кейін міндетті түрде жуылады.

III. Ұйымдастыру бөлімі

1. Қажетті материалдар мен құралдар

Сурет салу және қолөнер арқылы ұсақ моториканы дамыту үшін балабақшадағы оқу іс-әрекетін ұйымдастыруда алдын ала барлық материалдар мен құралдарды дайындап қою маңызды. Материалдардың

түрлендіріліп ұсынылуы балалардың шығармашылық қызығушылығын арттырады және әртүрлі сенсорлық тәжірибе беруге мүмкіндік береді.

Төменде негізгі қажетті материалдар мен құралдар ұсынылады:

1. Қайшы

- Балаларға арналған қауіпсіз, ұшы дөңгелек;
- Қағазды оңай кесетін, қолды жарақаттамайтын;
- Ұсақ бөлшектерді қиюға қолайлы.

2. Желім

- Желім-қарындаш (тазалық пен ұқыптылық сақталады);
- ПВА-желім (үлкен аппликациялық жұмыстарда қолданылады);
- Қылқаламмен жағылатын желім (ұсақ детальдарды жапсыруға).

3. Түрлі-түсті қағаз

- Қанық түсті және пастель ренді қағаздар;
- Жұқа және қалың картон;
- Геометриялық пішіндер жасауға қолайлы;
- Аппликация, жапсыру, мозаика жұмыстарына арналған.

4. Мақта

- Жұмсақ, жеңіл, сенсорлық сезінуді дамытуға тиімді;
- Бұлт, қар, ұлпа суреттерін жасауда қолданылады;
- Коллаж бен көлемді жұмыстарға арналған.

5. Жүн (жұмсақ жіп, фетр элементтері)

- Текстурасы әр түрлі, сезіну қабілетін дамытады;
- Нитеграфика жұмыстарында, жіппен сурет салуда пайдаланылады;
- Ұлттық оюлар, өрнектер, жануарлар бейнесін жасауда қолайлы.

6. Ермексаз

- Жұмсақ, созылмалы, балаларға қауіпсіз;
- Саусақ бұлшықеттерін дамытуға өте пайдалы;
- Домалау, езу, созу, престеу сияқты әрекеттерді орындауға мүмкіндік береді.

7. Гуашь бояуы

- Қанық түсті, суға тез еритін;
- Қылқалам, саусақ немесе штамп тәсілінде қолданылады;

- Түстерді араластыру арқылы жаңа реңдер жасауға мүмкіндік береді.

8. Пастель

- Құрғақ пастель — штрих, көлеңке, жұмсақ бояу эффектісін береді;
- Майлы пастель — саусақпен жайып бояуға ыңғайлы;
- Текстуралық суреттер мен фон жасауда қолданылады.

2. Қауіпсіздік ережелері

Сурет салу және қолөнер әрекеттерін ұйымдастыру барысында қауіпсіздік талаптарын сақтау – баланың денсаулығы мен өміріне қауіп төндірмей, шығармашылық орта қалыптастырудың негізгі шарты. Балабақшадағы іс-әрекеттер балалар үшін қолжетімді әрі қауіпсіз болу үшін әр материалмен жұмыс істеудің нақты ережелері болуы тиіс.

Қауіпсіздік ережелері төмендегі бағыттар бойынша ұйымдастырылады:

1) Жалпы қауіпсіздік ережелері

1. Ұйымдастырылған іс-әрекет басталар алдында тәрбиеші барлық материалдардың бүтіндігін, тазалығын және қауіпсіздігін тексеруі тиіс.
2. Ұсақ заттар (моншақ, түйме, ұсақ пішіндер) тек ересек адамның бақылауымен қолданылуы керек.
3. Балалар жұмыс орнында ретсіз қозғалып, жүгірмеуі тиіс.
4. Материалдарды қолдану тәртібі алдын ала түсіндіріледі.
5. Балалар киімдерін ластанудан қорғау үшін алжапқыш (фартук) киюі қажет.
6. Әр балада жеке жұмыс орны, жеке материалдары болуы тиіс.
7. Жұмыс барысында қажетсіз әрекеттер (заттарды ауызға салу, иіскеу, лақтыру) қатаң тыйым салынады.

2) Қайшымен жұмыс істеу қауіпсіздігі

1. Балаларға тек **ұшы дөңгелек**, арнайы **қауіпсіз балалар қайшысы** беріледі.
2. Қайшымен жүгірмеу, қолында ұстап орын ауыстырмау ескертіледі.
3. Қайшыны тек ұйымдастырылған іс-әрекет үстелінде, тәрбиеші нұсқауымен қолдану керек.
4. Қайшыны басқа балаға ұсынғанда сабынан ұстатып береді.
5. Қиып жатқанда қағазды бала өзіне жақын ұстамай, үстелдің ортасына қояды.
6. Қайшыны орынсыз ашып-жаппау, ойыншық ретінде қолданбау.

3) Желім және бояумен жұмыс қауіпсіздігі

1. Желім, гуашь, пастель балалар денсаулығына зиянсыз, иіссіз, гипоаллергенді болуы тиіс.
2. Желімді ауызға салуға, бетке жағуға болмайтыны ескертіледі.
3. Бояуды қолданғаннан кейін қолды міндетті түрде жуу қажет.
4. Желім жабысқан жағдайда тәрбиеші көмегімен дымқыл майлықпен тазаланады.
5. Бояуды құю, ашу, араластыру тәрбиешінің бақылауымен жүргізіледі.
6. Су құятын ыдыс төгіліп кетпеу үшін үстелдің ортасына қойылады.

4) Ермексаз, жүн және мақтамен жұмыс қауіпсіздігі

1. Ермексаз ауызға салынбауы тиіс.
2. Мақта бөлшектері ауаға шашылып кетпеуі үшін үстелде қолданылуы керек.
3. Жүн және жіп материалдары шатасып қалмауы үшін жеке-жеке беріледі.
4. Ермексазбен жұмыс аяқталған соң қолды сабынмен жуу қажет.
5. Жіп және жүннен бұйым жасау кезінде балалардың саусақтары оратылып қалмауына назар аударылады.

5) Қылқалам, пастель және гуашьпен жұмыс қауіпсіздігі

1. Қылқаламды ауызға салуға, шайнауға болмайды.
2. Пастель борын сындырып ойнау немесе үгіндісін шашу қауіпті.
3. Бояуды қағазға қатты баспай, жаймен жағу үйретіледі.
4. Қылқаламды қолданғаннан кейін жуып, суы төгілмей науаға қою керек.
5. Бояу көзге немесе ауызға тиіп кетсе, дереу жуып, тәрбиешіге айту керек.

6) Жұмыс орнын ұйымдастыру қауіпсіздігі

1. Үстел үсті артық заттардан босатылған болуы тиіс.
2. Құралдар оңай қол жеткізер жерде тұрады.
3. Су, желім, бояу төгілмеу үшін арнайы төсем (клеенка) қойылады.
4. Жұмыс барысында бала орын ауыстырмайды, қажет нәрсені тәрбиешіден сұрайды.
5. Жұмыс соңында барлық құралдар орнына қойылып, үстел тазаланады.

7) Гигиеналық қауіпсіздік талаптары

1. Әр баланың жеке майлығы, жеке құрал-сайманы болуы керек.
2. Қолөнер барысында балалардың қолы ластанса, дереу жуылады.
3. Жұмыс соңында міндетті түрде қол сабындап жуылады.
4. Тәрбиеші құралдарды әр кейін дезинфекциялап, мұқият сақтайды.

Қауіпсіздік талаптарын сақтау – шығармашылық әрекеттің тиімді және денсаулыққа зиянсыз өтуінің кепілі.

Тәрбиеші әр ұйымдастырылған іс-әрекетте:

- қауіпсіздік ережелерін еске салуға,
- балалардың әрекетін қадағалап бақылауға,
- материалдарды дұрыс ұйымдастыруға

міндетті.

Қауіпсіз орта — шығармашылық процеске толық енуге, еркін әрекет етуге және бала дамуының нәтижелі болуына жағдай жасайды.

3. Топ бөлмесін шығармашылық орталыққа ұйымдастыру

Балабақшадағы топ бөлмесінің кеңістігін дұрыс ұйымдастыру — баланың шығармашылық әрекетке еркін енуіне, ұсақ моторикасын дамытуға, өздігінен жұмыс істеуіне қолайлы орта қалыптастырудың маңызды шарты.

Шығармашылық орталықтар балаға қауіпсіз, қолжетімді, тартымды болуы тиіс.

Ұйымдастырылған кеңістік екі негізгі аймақты қамтиды:

- 1) «Өнер бұрышы»,
- 2) «Материалдар сөресі».

1) «Өнер бұрышы»

Өнер бұрышы — балалардың сурет салу, бояу, штамп жасау, саусақ техникасымен жұмыс, пастельмен сурет салу сияқты әрекеттерді еркін орындауға арналған арнайы шығармашылық аймақ.

Өнер бұрышының негізгі талаптары:

1. Кеңістікті ұйымдастыру

- Бұрыш топ бөлмесінің жарық түсетін бөлігінде орналасуы керек.
- Баланың бойына сай шағын үстелдер мен орындықтар қойылады.
- Қабырғасына балалар жұмыстары ілінетін шағын көрме аймағы жасалады.

2. Қолдануға дайын құралдар

Өнер бұрышында келесі материалдар қолжетімді тұруы тиіс:

- гуашь, пастель, акварель;
- қылқаламдар (жуан, орташа, жіңішке);
- су құятын пластик ыдыс;

- альбомдар, ақ қағаз, түрлі-түсті фон қағазы;
- алжапқыштар (киімді қорғауға арналған);
- үстелге төселетін клеенка.

3. Қауіпсіздік пен тазалық талаптары

- Барлық бояулар балаларға зиянсыз, иіссіз болуы керек.
- Сумен жұмыс жасайтын ыдыстар аударылмайтындай етіп қойылады.
- Қылқаламдар арнайы стаканда сақталады.
- Әр ұйымдастырылған іс-әрекет соңында балалармен бірге бұрышты жинау дәстүрге айналады.

4. Шығармашылық атмосфера

- Бұрышта балалардың аяқталған жұмыстары көрмеге қойылып тұрады.
- Түстер шеңбері, бояуды араластыру схемалары, қысқа нұсқаулықтар ілінеді.
- Баланы шабыттандыратын визуалды модельдер (гүлдер, жануарлар, табиғат көріністері, геометриялық үлгілер) орналастырылады.

2) «Материалдар сөресі»

Материалдар сөресі — балаларға қолөнер мен шығармашылық жұмыста қажет құралдарды реттеп, қауіпсіз сақтауға арналған арнайы жүйелендірілген аймақ. Бұл сөре тәрбиешіге де, балаға да материалдарды тез табуға және қайтаруға көмектеседі.

Материалдар сөресінің негізгі талаптары:

1. Сөренің орналасуы

- Сөре балалардың бойына сай, қол жеткізе алатын деңгейде орналасады.
- Қауіпті материалдар (қайшы, ұсақ заттар) жоғарырақ деңгейде, тек тәрбиеші бақылауымен беріледі.

2. Материалдарды сақтау құрылымы

Сөре бірнеше бөлімдерге бөлінеді:

А) Қағаз және картон бөлімі

- түрлі-түсті қағаздар;
- ақ қағаз;
- картон;
- дайын геометриялық пішіндер.

В) Жапсыру және құрастыру материалдары

- желімдер;
- желім-қарындаштар;
- лента, скотч;
- фольга, жылтыр қағаз.

С) Мүсіндеу материалдары

- ермексаз;
- пластилин құралдары;
- тақтайшалар.

Д) Жіп, мақта, жүн материалдары

- жіп шиыршықтары;
- жүн (фетр);
- мақта.

Е) Әшекейлеу бөлшектері

- моншақтар, түймелер;
- ринстондар, пайеткалар;
- табиғи материалдар (жапырақтар, жаңғақтар).

3. Белгілеу жүйесі

Балаларға материалдарды дұрыс табу және орнына қою үшін:

- әр қорапқа **суретпен белгі** қойылады (қайшы суреті, қағаз суреті, бояу тамшысы т.б.);
- төсемдерде түс белгілері (мысалы, жасыл – қағазға арналған, қызыл – желімге арналған).

4. Қауіпсіздік талаптары

- Қайшы, түйме, моншақ сияқты заттар тек тәрбиеші рұқсатымен беріледі.
- Су және сұйық желімдер төгілмейтін, жабылатын контейнерлерде тұрады.
- Бояулардың қақпағы әр қолданғаннан кейін жабылуы тиіс.

5. Тәртіп пен жинақылық

- Материал алған әр бала оны орнына қайтаруды үйренеді.
- Ұйымдастырылған іс-әрекет соңында арнайы «Жинау минуты» өткізіледі.
- Тәрбиеші материалдарды аптасына бір рет толық тексеріп шығады.

4. Жұмыс формалары

Ұсақ моториканы дамытуға бағытталған сурет салу және қолөнер іс-әрекеттерінде жұмыс формаларын тиімді таңдау баланың шығармашылық белсенділігін арттырып, әлеуметтену, өздігінен әрекет ету және ынтымақтастық дағдыларын қалыптастырады. Әдістемелік жұмыста үш негізгі жұмыс формасы қолданылады: **жеке, жұптық, топтық**. Әр форма бала дамуының белгілі бір аспектілерін қолдайды.

1) Жеке жұмыс формасы

Мақсаты: баланың жеке шығармашылық мүмкіндігін ашу, өз бетінше әрекет етуді дамыту, жеке қарқынын құрметтеу.

Жеке жұмыс – мектепке дейінгі жастағы балалардың жеке қабілетін, қызығушылығын, қиялын, дербестігін дамытуға бағытталған ең тиімді формалардың бірі.

Артықшылықтары:

- бала өз темпінде жұмыс істейді;
- материалдармен еркін тәжірибе жасайды;
- өз идеясын дербес жүзеге асырады;
- тапсырманы орындауда жауапкершілік сезімі қалыптасады;
- зейін тұрақтылығы артады.

Қолданылатын мысалдар:

- жеке сурет салу (саусакпен, қылқаламмен, пастельмен);
- мүсіндеу (ермексаздан жануар жасау);
- жапсыру (геометриялық пішіндерден зат құрастыру);
- жіппен сурет салу;
- мозаика құрастыру.

Педагогтың рөлі:

- жеке бағыт беру;
- қажетті материалды ұсыну;
- баланы шабыттандыру;
- жұмысты бақылау және қолдау.

2) Жұптық жұмыс формасы

Мақсаты: балалардың бір-бірімен қарым-қатынасын дамыту, өзара көмектесу, келісімге келу, бірлескен әрекет жүргізу дағдыларын қалыптастыру.

Жұптық жұмыс – екі бала бірігіп орындайтын шығармашылық тапсырма. Бұл балаларды ортақ мақсатқа жұмылдырады.

Артықшылықтары:

- серіктеспен жұмыс істеуді үйренеді;
- өзара келісу, бөлісу дағдылары қалыптасады;
- коммуникативтік қабілеті дамиды;
- ортақ нәтижеге жету үшін әрекеттерді жоспарлау үйретіледі.

Қолданылатын мысалдар:

- екі бала бір суретті толықтырады (мысалы, бірі ағашты, бірі жапырақтарын салады);
- жұппен аппликация (біреуі пішінді қиып, екіншісі жабыстырады);
- мүсіндеу (бірі денесін, бірі бөлшектерін жасайды);
- ортақ жүн немесе мақта жұмысы (мысалы, «Бұлтты аспан» коллажы).

Педагогтың рөлі:

- жұптарды дұрыс бөлу;
- ынтымақтастықты ұйымдастыру;
- дау-дамай болған жағдайда бағыт беру;
- екі баланың да белсенді болуына жағдай жасау.

3) Топтық жұмыс формасы

Мақсаты: командалық жұмыс, шығармашылық кооперация, әлеуметтік дағдыларды дамыту, ортақ үлкен жобаны жүзеге асыру.

Топтық жұмыс – 4–6 баладан тұратын шағын топтың бір тапсырманы бірлесіп орындауын білдіреді.

Артықшылықтары:

- коммуникация, тыңдау, сөйлесу дағдылары дамиды;
- балалар бір-біріне көмек көрсетеді;
- көшбасшылық пен жауапкершілік қабілеті байқалады;
- үлкен, күрделі шығармашылық жобаларды орындауға мүмкіндік береді;
- топтық ойлау мен әлеуметтік бейімделуді қолдайды.

Қолданылатын мысалдар:

- үлкен плакатқа немесе ватманға сурет салу («Табиғат әлемі», «Біз тұратын қала»);
- топтық аппликация («Орман», «Жануарлар әлемі»);
- табиғи материалдардан макет жасау («Күзгі орман», «Қысқы көрініс»);
- ермексаздан үлкен композиция құрастыру.

Педагогтың рөлі:

- әр балаға рөл бөлу (кесуші, жапсырушы, сурет салушы, дизайнер т.б.);
- тәртіп пен қауіпсіздікті бақылау;
- топтық ынтымақтастық пен сыйластықты қалыптастыру;
- жұмыстың жалпы бағыттарын белгілеу.

Жұмыс формаларының дұрыс үйлесімділігі балалардың дамуының барлық аспектілерін – сенсорлық, моторикалық, эмоционалдық, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін жан-жақты қолдайды.

- **Жеке жұмыс** – дербестік, жауапкершілік, шығармашылық ойлау.
- **Жұптық жұмыс** – қарым-қатынас, келісім, бірлескен әрекет.
- **Топтық жұмыс** – ұйымшылдық, ынтымақтастық, ұжымдық еңбекті сезіну.

Бұл үш жұмыс формасы ұсақ моториканы дамытатын әдістемелік жұмыстың ажырамас бөлігі болып табылады.

IV. Практикалық бөлім

1. Саусақпен сурет салу

Саусақпен сурет салу — баланың ұсақ моторикасын, сенсорлық сезінуін, шығармашылық ойлауын, қиялын және түс қабылдауын дамытатын ең тиімді әдістердің бірі. Саусақ ұштары арқылы жұмыс істеу тактильді рецепторларды белсендіреді, сөйлеуге жауапты ми аймақтарын ынталандырады және балаға еркін шығармашылық орта қалыптастырады.

Үйә 1. Тақырып: «Гүлдер бағы»

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты:

- Саусақпен бояу жағу техникасын үйрету;
- Гүл пішінін саусақ іздері арқылы бейнелеуді меңгерту;
- Түстерді үйлестіру және композиция құрастыру қабілетін дамыту;
- Қол қимылының дәлдігін, саусақ икемін жетілдіру.

Қажетті құралдар:

- Гуашь бояулары (қызыл, сары, көк, жасыл);
- Ақ қағаз немесе ватман;
- Су құятын ыдыс;
- Қол сүрткіш майлықтар;
- Балаларға арналған алжапқыш.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы:

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші гүлдердің суреттерін көрсетіп:

- «Гүлдер қайда өседі?»
- «Гүлдің қандай түстері бар?»
- «Сен өз бағыңды қандай қылар едің?» деген сұрақтар қояды.

2. Демонстрация

Тәрбиеші саусаққа бояуды аз ғана мөлшерде алып:

- Бір нүкте – гүлдің күлтесі
- Бірнеше нүкте — гүл шоғы
- Саусақты жоғары-төмен жүргізу – сабақша
- Бас бармақпен – үлкен гүл жасау техникасын көрсетеді.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар өз қиялындағы гүлдер тобын жасайды:

- Бір саусақпен — кішкентай гүлдер
- Бас бармақпен — үлкен гүлдер
- Жасыл бояумен сабақтар мен жапырақтар

Бағалау критерийлері:

- Саусақ техникасын дұрыс қолданады;
- Кемінде 3 түрлі гүл бейнелейді;
- Түстерді өзара үйлестіреді;
- Жұмысын ұқыпты орындайды.

Дескрипторлар:

- Саусақ ізін дөңгелек формада түсіреді;

- Сабақша сызығын дәл жүргізеді;
- Гүлдерді кеңістікке дұрыс орналастырады

Үйә 2. Тақырып: «Көктем тамшылары»

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты:

- Саусақпен тамшы формасын түсіру техникасын меңгерту;
- Жыл мезгілінің ерекшелігін түсіндіру;
- Ұсақ моториканы дамыту, қолдың икемін арттыру;
- Түстер араластыру арқылы көк, көгілдір, ашық көк рендерін ажырату.

Қажетті құралдар:

- Көк, көгілдір, ақ гуашь;
- Ақ қағаз;
- Су құятын ыдыс;
- Қол майлықтары.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы:

1. Кіріспе әңгіме

Тәрбиеші балаларға суретті көрсетеді:

- Көктемде нелер тамшылайды?
- Тамшы қандай болады?
- Тамшылардың түсі қандай?

2. Техниканы көрсету

Тәрбиеші саусақты бояуға батырып, қағазға жеңіл түртіп тамшы пішінін көрсетеді:

- Саусақпен жоғарыдан төмен қарай сырғыту → тамшы ізі;
- Бір жерге бірнеше тамшы түсіру → жаңбыр әсері.

3. Балалардың жұмысы

Балалар көк және көгілдір бояуларды кезектестіріп қолданады:

- Ұсақ тамшылар — сұқ саусақпен;
- Үлкен тамшылар — бас бармақпен;
- Артқы фон үшін — алақанның бүйірімен жеңіл штрихтар.

Бағалау критерийлері:

- Тамшы пішінін дұрыс жасайды;
- Өртүрлі реңдерді қолданады;
- Композицияны толықтырады;
- Жұмысқа қызығушылық танытады.

Дескрипторлар:

- Саусақпен тамшыны ырғақты орналастырады;
- 2–3 түсті тамшы реңін қолданады;
- Фон мен негізгі бейне арасын ажыратады.

Қорытынды және рефлексия

Ұйымдастырылған іс-әрекет соңында тәрбиеші балалардан сұрайды:

- Саған не ұнады?
- Қандай түстерді қолдандың?
- Қандай гүл немесе тамшы әдемі шықты?

Балалар өз жұмыстарының көрмесін жасайды.

2. Гуашьпен штрихтік жұмыс

Тақырып: «Жаңбыр жауып тұр»

Гуашьпен штрихтік жұмыс — баланың қол қимылының дәлдігін, қозғалыс бағытын бақылау қабілетін және көз-қол координациясын дамытатын тиімді әдіс. Штрих жүргізу барысында бала қысқа, ұзын, тік, қиғаш сызықтарды жүйелі қолдануды үйренеді. Бұл техника жазуға дайындыққа пайдалы.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты:

- Гуашьпен тік, төмен бағытталған штрих салуды үйрету;
- «Жаңбыр» бейнесін сызықтар арқылы беру;
- Қолдың ұсақ моторикасын, қимыл үйлесімділігін дамыту;
- Түстерді және реңдерді (көк, көгілдір, сұр) қолдануды меңгерту;
- Табиғат құбылыстарын түсіну және бейнелеу дағдысын қалыптастыру.

Қажетті құралдар:

- Гуашь бояуы (көк, көгілдір, сұр, ақ);
- Жіңішке кылқалам (№2 немесе №3);
- Су құятын ыдыс;
- Ақ қағаз;
- Алжапқыш;

- Қол сүрткіш майлықтар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші әңгіме жүргізеді:

- Жаңбыр қалай жауады?
- Тамшылар жоғарыдан төменге қалай түседі?
- Жаңбырдың түсі қандай?

Балалар жаңбырдың дыбысын имитациялайды (саусақты үстелге тықылдату).

2. Демонстрация (техника көрсету)

Тәрбиеші қылқаламды қолына дұрыс ұстап, қағаздың жоғары бөлігінен төмен қарай жеңіл, тік штрих жүргізеді:

- Сызық тік болуы тиіс;
- Ұзын немесе қысқа болуы мүмкін;
- Бір бағыттан ауытқымауы керек;
- Сызықтар бір-біріне жақын орналасады.

Тәрбиеші бірнеше рең қолдануды көрсетеді:

- Көк — ауыр жаңбыр тамшылары
- Көгілдір — жеңіл жаңбыр
- Сұр — бұлтты күннің әсерін береді
- Ақ аздаған жарқыл немесе жылтыр тамшылар

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар қағаздың жоғары бөлігінен бастайды:

- Алдымен көгілдір реңмен жеңіл жаңбыр тамшыларын түсіреді;
- Сосын қою көк реңмен ұзындау штрихтар жүргізеді;
- Төменгі бөлікке жаңбырдың көптігін көрсету үшін тығыз штрих қосады.

Қосымша:

Тәрбиеші қаласа «Бұлттарды» балаға далап-көлеңкелеп салуды үйрете алады (пастель немесе сұр гуашьпе).

4. Бағалау критерийлері

- Штрихтарды жоғарыдан төменге дұрыс бағыттады;

- 2–3 түсті немесе реңкті қолданады;
- Сызықтардың ұзындығын басқаруды үйренеді;
- Кемінде 20–30 штрих жүргізеді;
- Композиция жаңбыр бейнесіне сәйкес келеді.

5. Дескрипторлар

- Қылқаламды дұрыс ұстайды;
- Штрихтарды бір бағытта орындайды;
- Жұмыста артық бояуды қолданбайды;
- Сызықтарды арақашықтықпен орналастырады;
- Көлеңке мен реңк арқылы жаңбыр әсерін бере алады.

6. Рефлексия

Ұйымдастырылған іс-әрекет соңында тәрбиеші сұрайды:

- Жаңбырды салу қиын болды ма?
- Қай түсті көбірек қолдандың?
- Сенің жаңбырың қатты ма, әлде жайма-шуақ па?

Балалар өз жұмыстарын қысқаша түсіндіреді.

7. Шығармашылық көрме

Галерея ұйымдастырылады:

«Біздің көктемгі жаңбырымыз» атты қабырға көрмесі.

3. Ыстықшау қағазға принт жасау

Тақырып: «Күз жапырақтары»

Ыстықшау қағазға (фольга, целлофан, полиэтилен қапшық немесе арнайы текстуралы қағаз) принт жасау — баланың сенсорлық қабылдауын, саусақ күшін, қысым мөлшерін реттеуін, моторикалық дәлдігін және көркем ойлауын дамытатын ерекше әдіс. Бұл техникада бала қағазды жанама әсер арқылы бояуға тигізіп, «табиғи із» (принт) жасайды.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Ыстықшау қағазға бояу жағып, қағазға принт түсіру техникасын меңгерту;
- Күзгі жапырақтардың пішінін, түсін және текстурасын тану;
- Қолдың ұсақ моторикасын және саусақ қысымын реттеу дағдысын дамыту;
- Түстерді араластыру және реңдерді қолдану қабілетін жетілдіру.

Қажетті құралдар

- Ыстықшау қағаз (фольга немесе полиэтилен);
- Күз жапырақтарының табиғи үлгілері;
- Гуашь (қызыл, сарғыш, қоңыр, жасыл);
- Ақ қағаз;
- Қылқалам (немесе саусақпен жағу);
- Ыдыс, майлықтар, алжапқыш.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші балаларға күз жапырақтарын көрсетеді:

- «Бұл жапырақтар қандай түсті?»
- «Күзде ағаштар неге өзгереді?»
- «Қай жапырақ саған ұнайды?»

Балалар жапырақтарды ұстап көріп, текстурасын сезінеді (кедір-бұдыр, жұмсақ, құрғақ).

2. Техника көрсету

Тәрбиеші мына қадамдарды көрсетеді:

1-қадам:

Ыстықшау қағазды үстелге жайып қояды.

2-қадам:

Жапырақты бетімен (тамырлы бөлігін қайырып) фольга үстіне қояды.

3-қадам:

Қылқаламмен немесе саусақпен жапырақ үстіне бояу жағады (қызыл, сары, жасыл, қоңыр түстерді пайдалануға болады).

4-қадам:

Ақ қағазды бояулы жапырақтың үстіне қояды да, жеңіл басып шығарады.

5-қадам:

Қағазды көтерген кезде жапырақтың табиғи бедері айқын көрінеді.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар кезектесе отырып:

- әр түрлі жапырақ пішіндерін таңдайды;
- әр жапыраққа әр түрлі түс комбинациясын қолданады;
- принттерді қатарлап немесе композиция түрінде орналастырады;
- 3–4 түрлі принт жасап көрінеді.

Бағалау критерийлері

- Қағазға принт түсіру техникасын дұрыс орындайды;
- Жапырақтардың 2–3 түс комбинациясын қолданады;
- Композиция құрастырады;
- Жұмысты ұқыпты аяқтайды.

Дескрипторлар

- Жапырақ пішінін нақты шығарады;
- Түстерді үйлестіреді;
- Принтті анық түсіреді;
- Жұмысты толық аяқтайды.

Қосымша ойындар және сенсорлық тапсырмалар

Ойын 1: «Жапырақ түсін тап!»

Мақсаты: түстерді сәйкестендіру.

Тәрбиеші:

- «Қызыл жапырақты тап!»
- «Сары жапырақты көрсет!»

Баланың әрекеті: дұрыс түсті таңдайды.

Дескриптор: түстерді ажыратады.

Ойын 2: «Жапырақты сипатта»

Мақсаты: сенсорлық сезінуді дамыту.

Бала жапырақты ұстап көріп сипаттайды:

- «Қатты ма, жұмсақ па?»
- «Кедір-бұдыр ма, тегіс пе?»
- «Жұқа ма, қалың ба?»

Дескриптор: 2–3 қасиетін дұрыс атайды.

Ойын 3: «Жапырақ қай ағаштан?»

Мақсаты: табиғат тану, пішінді ажырату.

Тәрбиеші емен, үйеңкі, қайың жапырақтарын көрсетеді.
Бала принттен қай жапыраққа ұқсайтынын табады.

Жауап үлгісі:

- «Бұл — үйеңкі жапырағы».
- «Бұл — қайың жапырағы».

Тапсырма: «Жапырақ орманын құрастыр»

Мақсаты: композиция жасау.

Бала әр түрлі принттерді А4 қағазға орналастырып, «Күзгі орман» жасайды.
Кей балдырлар төменге «жер», жоғарыға «бұлт» салады.

Дескриптор:

- Принттерді кеңістікте дұрыс орналастырады;
- 4–5 элементтен тұратын композиция жасайды.

Сенсорлық тапсырма: «Жапырақтарды сұрыпта»

Мақсаты: пішін, түс және фактура бойынша топтау.

Балалар жапырақтарды:

- түсіне қарай (сары, қызыл, жасыл);
- пішініне қарай (дөңгелек, үшқырлы, жүрекше);
- көлеміне қарай (үлкен, орташа, кіші)

реттеп сұрыптайды.

Қорытынды рефлексия

Тәрбиеші сұрайды:

- «Қай жапырақты басу қызық болды?»
- «Қай түс әдемі шықты?»
- «Қай принтің ерекше болып көрінді?»

Балалар өз жұмыстарын көрмеге орналастырады.

4. Монотипия әдісі

Тақырып: «Көлдегі шағылыс»

Монотипия — бір ғана басылымнан тұратын ерекше сурет техникасы. Бұл әдісте бала бояуды бір бетке жағып, үстінен қағазды басып, қайта көтергенде айнадағыдай шағылысқан симметриялық сурет пайда болады. «Көлдегі шағылыс» тақырыбы балалардың табиғатты сезінуін, кеңістікті көруін, симметрияны түсінуін және қиялды дамытуын қолдайды.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Монотипия техникасын меңгерту;
- «Шағылыс» құбылысын көркем түрде түсіндіру: жоғары көрініс → төменгі шағылыс;
- Түстерді үйлестіру және композицияны сезіну қабілетін дамыту;
- Қолдың ұсақ моторикасын, саусақпен бояу жайу дағдысын қалыптастыру;
- Баланың қиялын, эстетикалық талғамын арттыру.

Қажетті құралдар

- Гуашь бояуы (көк, көгілдір, ақ, қара, жасыл);
- Ақ қағаз (А4 немесе А3);
- Пластик немесе целлофан (жұмыс беті ретінде);
- Қылқалам немесе саусақ;
- Су, майлықтар, алжапқыш.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Балаларға көлдің фотосуреттері көрсетіледі.

Тәрбиеші сұрайды:

- «Суда не көрініп тұр?»
- «Ағаштар қалай шағылады?»
- «Шағылыс қандай болады—анық па, әлде бұлыңғыр ма?»

Балалар өз пікірлерін айтады.

2. Техниканы көрсету

1-қадам:

Ақ қағазды дәл ортасынан бүктеп (кітапша сияқты), қайта ашамыз. Бұл бөліктер:

**жоғарғы бөлік — табиғат көрінісі,
төменгі бөлік — судың шағылысы.**

2-қадам:

Жоғарғы бөлікке бояумен сурет саламыз:

- Көк аспан
- Ақ бұлттар
- Жасыл ағаштар немесе тау силуэті
- Күн немесе құстар

Ескерту:

Жұмысты тез орындау керек — бояу кеуіп қалмауы тиіс.

3-қадам:

Жағылған бояу кеппей тұрғанда қағазды бүктеп, үстінен жеңіл басамыз.

4-қадам:

Қағазды ашқанда төменгі бөлікте **көлдегі шағылыс** — табиғи, еркін, әдемі бейне пайда болады.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар өз композициясын таңдайды:

- Көл жағасындағы ағаштар
- Таулардың шағылысы
- Күн сәулесінің суда көрінісі
- Құстардың силуэті

Баланың шығармашылық еркіндігі сақталады.

Бағалау критерийлері

- Монотипия техникасын дұрыс қолданады;
- Жоғары көрініс пен төменгі шағылысты сәйкестендіреді;
- Түстерді үйлесімді таңдайды;
- Композиция толық және түсінікті;
- Ұқыптылық пен қызығушылық көрсетеді.

Дескрипторлар

- Қағазды дәл бүктейді және дұрыс ашады;
- Бояу қабатын тым қалың немесе тым жұқа етпейді;

- Шағылыс эффектісін анық шығарады;
- 2–3 элементтен тұратын композиция жасайды.

Қосымша шығармашылық ойындар

Ойын 1: «Шағылысты тап!»

Мақсаты: көз-қол координациясын дамыту, симметрияны тану.

Тәрбиеші әртүрлі суреттерді көрсетеді:

- «Қай суреттен шағылыс көріп тұрсың?»
- «Қай суретте симметрия байқалады?»

Дескриптор:

- Шағылыс бейнесін атайды;
- Симметрияны ажыратады.

Ойын 2: «Айнадағы сияқты»

Мақсаты: симметрияны түсіну.

Балаларға екі бөліктен тұратын карточка беріледі:

Бір жағында — ағаштың жарты бөлігі.

Бала екінші жағын салады.

Дескриптор:

- Жоғалған бөлікті симметриялы толықтырады.

Ойын 3: «Кім тез табады?»

Мақсаты: зейінді дамыту.

Балаларға «Көлдегі шағылыс» суреттері аралас көрсетіледі.

Тәрбиеші:

- «Ағаштың шағылысын тап!»
- «Бұлттың шағылысын тап!»

Дескриптор:

- Дұрыс нысанды көрсетеді.

Қосымша тапсырма: «Көл бетін безендір»

Балалар қағаздың төменгі бөлігіне (шағылыс бөлігіне) пастельмен немесе көлеңкемен жеңіл сызық қосып, су толқындарын бейнелейді.

Мақсаты: детальды байқау қабілетін арттыру.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің соңында балалардан сұрайды:

- «Суда не шағылды?»
- «Шағылыс қалай шықты?»
- «Бұл суретті жасау қиын болды ма?»

Балалар жұмыстары көрме ретінде ілінеді:

5. Тұзбен сурет салу (Salt Art)

Тақырып: «Жұлдызды түн»

Salt Art – қағаз бетіне желім жағып, үстіне тұз себу арқылы ерекше текстуралық сурет алу техникасы. Бұл әдіс балалардың сенсорлық сезінуін, көз-қол үйлесімділігін, саусақ қимылдарының дәлдігін дамытады. «Жұлдызды түн» — қараңғы фондағы жарық жұлдыздар мен айдың ерекше бейнесін жасауға арналған креативті сабақ.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Тұзбен сурет салу техникасын меңгерту;
- Жұлдызды аспанның композициялық құрылымын бейнелеу;
- Жарық пен қараңғының контрастын түсіну;
- Ұсақ моторика мен сенсорлық қабылдауды дамыту;
- Түстерді тамшы бойынша дәл тамызу дағдысын үйрету.

Қажетті құралдар

- Қара қағаз (А4);
- Ақ немесе мөлдір ПВА желімі;
- Ұсақ ас тұзы;
- Гуашь немесе сұйық акварель (сары, ақ, көгілдір);
- Пипетка (немесе қылқалам ұшы);
- Қол майлықтары, су.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші балаларға жұлдызды аспанның суреттерін көрсетеді:

- «Түнде аспан қандай болады?»
- «Жұлдыздар қалай жанып тұрады?»
- «Айдың түсі қандай?»

Балалар жұлдыздарды санап, олардың жарығын елестетеді.

2. Техника көрсету

Тәрбиеші тұзбен сурет салудың 3 негізгі қадамын көрсетеді:

1-қадам. Желімен сурет салу

Қара қағазға ПВА желімімен келесі элементтер салынады:

- Ай (жарты ай немесе толық ай);
- Жұлдыздар (нүкте түрінде);
- Түнгі аспанның абстракт сызықтары.

Желім қалың жағынбауы керек — орташа мөлшер жарайды.

2-қадам. Үстіне тұз себу

Бала желімнің үстіне тұзды көптеп себеді.

Тұз желімге жабысып, артық тұз қағазды сілкігенде түседі.

3-қадам. Тұзды бояумен бояу

Балалар пипеткамен бояуды тамызып, тұзды бояйды:

- Сары түс — жұлдыздарға;
- Ақ түс — айға;
- Көгілдір мен көк — аспанға;

Тамшы тұз үстінде жайылып, «жарық жанған» эффект береді.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар өз қиялындағы түнгі аспанды жасайды:

- Кейбірі үлкен ай салады;
- Кейбірі көп жұлдыз бейнелейді;
- Тұздың текстурасы ерекше көрінгендіктен балалар әртүрлі тамшы түсіру тәсілдерін сынап көреді.

Бағалау критерийлері

- Желіммен дұрыс сызық жүргізеді;
- Тұзды біркелкі себеді;
- Бояуды пипеткамен немесе қылқаламмен дәл тамызады;
- Кемінде 5–7 жұлдыз бейнелейді;
- Жұмысы композициялық тұрғыда түсінікті.

Дескрипторлар

- Желім жолынан шықпай сурет формасын сақтайды;
- Артық тұзды қағаздан дұрыс түсіреді;
- Тұз бетіне бояуды тамғызады;
- Жұлдыздардың орналасуын кеңістікте дұрыс береді.

Қосымша ойындар және сенсорлық тапсырмалар

Ойын 1: «Жұлдызды тап!»

Мақсаты: зейін мен визуалды қабылдауды дамыту.

Тәрбиеші әртүрлі жұлдыздардың суреттерін көрсетеді:

- «Қайсысы үлкен жұлдыз?»
- «Қай жұлдыздың сәулесі көп?»

Дескриптор: таңдалған жұлдызды дұрыс көрсетеді.

Ойын 2: «Аспанды жарықтандыр»

Мақсаты: қолдың дәл қимылын дамыту.

Балаларға қара қағазда көптеген нүктелер беріледі (жұлдыз орны).
Бала ақ гуашьпен тек нүкте ортасын бояйды.

Дескриптор: нүкте ішіне дәл түсіреді.

Ойын 3: «Ай мен жұлдызды сәйкестендір»

Мақсаты: логикалық ойлау.

Тәрбиеші:

- «Үлкен ай болса, айналасында қандай жұлдыздар болады?»
- «Кішкентай айға қандай жұлдыздар жарасады?»

Бала дайын карточкаларды сәйкестендіреді.

Ойын 4: Сенсорлық тапсырма «Жұмсақ па, қатты ма?»

Мақсаты: тұздың фактурасын сезіну.

Балалар байқайды:

- Желімен сүртілмеген жер — тегіс;
- Тұз себілген жер — кедір-бұдыр.

Осы арқылы сенсорлық салыстыру дағдылары дамиды.

Қорытынды рефлексия

Тәрбиеші сұрайды:

- «Жұлдыздарың қалай шықты?»
- «Тұзбен жұмыс істеу ұнады ма?»
- «Аспан жарқырады ма?»

Балалар суреттерін көрмеге орналастырады:

«Менің жұлдызды түнім».

6. Пуантелизм (нүктелік сурет)

Тақырып: «Көбелек»

Пуантелизм – суретті тұтас сызықпен салмай, тек ұсақ нүктелер арқылы бейнелеу техникасы. Бұл әдіс:

- саусақ пен қылқалам қозғалысының дәлдігін;
- қолдың ұсақ моторикасын;
- зейін мен шыдамдылықты;
- түстерді үйлестіру қабілетін;
- сезіну мен бақылау дағдыларын

дамытудың өте тиімді тәсілі.

Балалар нүктелерді жүйелі орналастыру арқылы көбелек бейнесін жасайды.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Пуантелизм техникасын үйрету (нүктелерді дұрыс қою);
- Көбелектің симметрия заңдылығын түсіндіру;
- Түстерді үйлестіре отырып әдемі өрнек жасау;
- Ұсақ моториканы, қимыл дәлдігін және көз-қол координациясын дамыту;
- Баланың шығармашылық қиялын ынталандыру.

Қажетті құралдар

- Гуашь немесе акрил бояулар (көп түсті);
- Мақта таяқшалары немесе жұқа қылқалам;
- Ақ қағаз;
- Алжапқыш, су, майлықтар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші көбелектің суреттерін, бейнежазбасын көрсетеді:

Сұрақтар:

- «Көбелектің қанаттары қандай?»
- «Қандай өрнектер көріп тұрсың?»
- «Көбелек симметриялы ма?»

Балалар шабыт алады.

2. Техника көрсету

Тәрбиеші қағаз бетіне көбелектің қарапайым силуэтін алдын ала сызып қояды:

1-қадам:

Қағаздың ортасына көбелектің денесін (тік сызық) бейнелеу.

2-қадам:

Оның оң және сол қанаттарының сыртқы сызығын көрсету.

3-қадам:

Мақта таяқшасын бояуға батырып, **нүкте** қойып көрсету:

- Үлкен нүкте — қатты басқанда;
- Кіші нүкте — жеңіл тигізгенде.

4-қадам:

Қанат өрнегін толық нүктелер арқылы толтыруды демонстрациялау.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар:

- Көбелек пішінін нүктелермен толтырады;
- Әр қанатты симметриялы жасауға тырысады;
- Түстерді алмастырып, реңк ойынын қолданады;
- Қалаған өрнегін өздері ойлап шығарады.

Бағалау критерийлері

- Нүктелерді бірдей бағытта және ретпен орналастырады;
- Симметрия сақталады;
- Көбелектің негізгі формасы анық;
- Кемінде 3 түсті пайдаланады;
- Ұқыптылық пен толықтық байқалады.

Дескрипторлар

- Қылқаламды дұрыс ұстайды;
- Нүктелерді тым жақын немесе тым алыс қоймайды;
- Қанаттардағы екі жақ өрнегін сәйкестендіреді;
- Нүкте өлшемін реттей алады.

Қосымша ойындар мен тапсырмалар

Ойын 1: «Симметрияны тап!»

Мақсаты: симметрияны түсіну.

Тәрбиеші балаларға әртүрлі көбелек суреттерін көрсетеді:

— «Қай суретте симметрия дұрыс?»

— «Қай суретте симметрия бұзылған?»

Балалар табады.

Дескриптор: симметриясы бұзылған элементті анықтайды.

Ойын 2: «Нүктелерді санайық»

Мақсаты: зейін мен санауды дамыту.

Балалар көбелек қанатындағы нүктелерді санайды:

— «Оң жағында неше нүкте бар?»

— «Ал сол жағында ше?»

— «Екі жақ бірдей ме?»

Дескриптор: дұрыс санайды, салыстырады.

Ойын 3: «Қанатты боя»

Мақсаты: түстер үйлесімін сезіну.

Тәрбиеші карточка ұсынады:

- Бір қанаты боялған көбелек

- Екінші қанаты бос

Бала симметриялы етіп сол түстерді нүктемен қайталайды.

Дескриптор: түстерді дұрыс сәйкестендіреді.

Ойын 4: «Көбелек биі» (қимыл ойын)

Мақсаты: моторика, қиял және координация.

Балалар көбелектей жеңіл қимыл жасайды:

- Қанат қағады
- Гүлге қонады
- Аспанда қалықтайды

Бұл әрекет қол мен дене моторикасының байланысын нығайтады.

Тапсырма: «Өрнекті аяқта»

Мақсаты: нүктелі үлгіні жалғастыру.

Балаларға көбелек қанатының жарты өрнегі беріледі.

Олар нүктелерді жалғастырады.

Дескриптор: өрнекті дәл әрі симметриялы толықтырады.

Қорытынды рефлексия

Тәрбиеші сұрайды:

- «Қай түсті көп қолдандың?»
- «Қанатың симметриялы болды ма?»
- «Пуантелизм қиын болды ма?»

Балалар жұмыстары көрмеге қойылады:

«Нүктелермен жасалған көбелектер әлемі»

V. Қолөнер арқылы моторика дамыту сабақтары

1. Жапсыру (аппликация)

Үйә 1. Тақырып: «Қошқармүйіз өрнегі»

Қошқармүйіз — қазақтың ең көне ұлттық оюларының бірі. Балаларға ұлттық мәдениетті таныстырумен қатар, өрнек элементтерін жапсыру ұсақ моториканы өте жақсы дамытады: қию, желімдеу, орналастыру, симметрия сақтау.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Ұлттық ою-өрнек элементтерімен таныстыру;
- Қошқармүйіз пішінін жапсыру техникасы арқылы құрастыру;
- Қолдың ұсақ моторикасын (қию, желім жағу, дәл орналастыру) дамыту;
- Симметрия сезімін, эстетикалық талғамды қалыптастыру;
- Ұлттық мәдениетке қызығушылық ояту.

Қажетті материалдар

- Түрлі-түсті қағаз (қызыл, сары, көк, жасыл);
- Алдын ала қиылған «қошқармүйіз» элементтері (үлкен және кіші);
- ПВА желім және желім-қарындаш;
- Қайшы (балаларға арналған);
- Ақ фон қағаз;
- Майлыктар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші суреттер көрсетеді:

- «Бұл қандай өрнек?»
- «Неге қошқармүйіз деп аталады?»
- «Қай ұлттық бұйымдарда кездеседі?»

Балалар өрнек бөліктерін қарастырады.

2. Үлгі көрсету

Тәрбиеші көрсетеді:

- Қошқармүйіз екі симметриялы бөліктен тұратынын;
- Әр бөліктің орталыққа қарай иілгенін;
- Жапсыру ретімен таныстырады.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар:

- Негізгі пішінді таңдайды (үлкен дөңгелек не квадрат фон);
- Қошқармүйіз элементтерін қағазға орналастырады;
- Жапсырады;
- Қалауы бойынша өрнекті безендіреді.

Бағалау критерийлері

- Ою элементін дұрыс орналастырады;
- 2–3 элементтен тұратын композиция жасайды;
- Симметрияны сақтайды;
- Түстерді үйлестіре қолданады.

Дескрипторлар

- Элементті дәл жапсырады;
- Желім мөлшерін реттейді;
- Өрнектің орталығын дұрыс табады;
- Жұмысын ұқыпты орындаған.

Қосымша ойындар

Ойын 1: «Өрнекті жалғастыр»

Балаларға өрнектің жартысы беріледі.

Бала оны толықтырады.

Дескриптор: симметрияны сақтайды.

Ойын 2: «Оюды тап!»

Тәрбиеші 3 сурет көрсетеді:

– Қошқармүйіз

– Түйетабан

– Гүл өрнегі

Бала дұрыс оюды көрсетеді.

Дескриптор: өрнек түрін ажыратады.

Сенсорлық тапсырма:

Қағаз бөліктерін ұстап көру → «Қалың–жұқа», «Тегіс–кедір-бұдыр».

Үйә 2. Тақырып: «Менің үйім»

Бұл ұйымдастырылған іс-әрекет балаға қоршаған әлемді тануға, заттардың құрылымын түсінуге, пішіндерді тануға және олардан композиция құрастыруға мүмкіндік береді. Аппликация — көру-қол координациясын дамытатын ең тиімді әдістердің бірі.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Үйдің бөліктерін (шатыр, терезе, есік) қарапайым пішіндер арқылы құрастыру;
- Қиып-жапсыру техникасын меңгерту;

- Пішіндерді (шаршы, үшбұрыш, тіктөртбұрыш) ажырату;
- Ұсақ моторика мен кеңістікті бағдарлау дағдыларын дамыту.

Қажетті материалдар

- Түрлі-түсті қағаз;
- Дайын пішіндер: үшбұрыш (шатыр), шаршы/тіктөртбұрыш (үйдің қабырғасы);
- Есік пен терезе элементтері;
- Желім, қайшы;
- Фон қағаз.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші сұрайды:

- «Үй деген не?»
- «Үйдің қандай бөліктері болады?»
- «Сенің үйіңнің түсі қандай?»

Балалар өз үйлерін сипаттайды.

2. Үлгі көрсету

Тәрбиеші:

- Үйдің қабырғасын фонға қояды;
- Жоғарғы бөлікке шатыр орнатады;
- Терезе мен есікті ретімен орналастырады.

Балалар пішіндерді салыстырады.

3. Балалардың өздік жұмысы

Әр бала:

- Өз үйінің композициясын жасайды;
- Қосымша элементтер қоса алады (ағаш, күн, жол, шөп);
- Қажет жағдайда пішіндерді өзі қияды.

Бағалау критерийлері

- Пішіндерді дұрыс орналастырады;
- 3-тен кем емес элементті жапсырады;
- Композиция толық;
- Жұмысы ұқыпты.

Дескрипторлар

- Шатырды жоғарыға орналастырады;
- Есікті төменге орналастырады;
- Терезе орнын дұрыс табады;
- Түстерді үйлестіре қолданады.

Қосымша ойындар

Ойын 1: «Пішіндерден үй құрастыр»

Балаларға әртүрлі пішіндер беріледі.

Баланың міндеті — үйге ұқсайтын композиция жасау.

Дескриптор: дұрыс пішінді дұрыс орынға қояды.

Ойын 2: «Пішінді ата!»

Тәрбиеші пішін көрсетеді:

– «Бұл не? Үйдің қай бөлігі?»

Балалар жауап береді:

— «Бұл — үшбұрыш. Ол — шатыр».

— «Бұл — төртбұрыш. Ол — есік».

Логикалық тапсырма: «Не жетіспейді?»

Тәрбиеші үйдің суретін көрсетеді, бірақ терезе жоқ.

Балалар жетіспейтін элементті атайды.

Дескриптор: композициялық бөлікті анықтайды.

Жапсыру жұмыстары:

- ұсақ моториканы,
- пішінді тануды,
- логикалық ойлауды,
- кеңістікті бағдарлауды,
- қазақи ұлттық мәдениетке қызығушылықты

жоғары деңгейде дамытады.

2. Ермексазбен модельдеу

Ермексазбен жұмыс — ұсақ моториканы дамытудың ең тиімді әдістерінің бірі. Домалау, созу, басу, үгу, жалғау қозғалыстары қол мен саусақ буындарын ынталандырады, сөйлеу дамуын қолдайды.

I. Саусақ жаттығулары (сергіту және дайындық)

Ұйымдастырылған іс-әрекет басталар алдында саусақ бұлшықеттерін жылыту маңызды. Әр жаттығу 10–15 секунд орындалады.

1. «Саусақ жаңбыры»

Балалар үстелді саусақ ұшымен тықылдатады.

Мақсаты: жеңіл ұсақ қозғалысты белсендіру.

2. «Кішкентай шар»

Балалар ермексаздан кішкентай домалақ жасап, екі алақан арасында домалатады.

Мақсаты: алақан мен саусақ үйлесімін дамыту.

3. «Жолақша»

Ермексаздан жұқа жіп сияқты жолақ жасап, оны екі қолмен созады.

Мақсаты: саусақ күшін реттеу, шыдамдылықты қалыптастыру.

4. «Қысқыш қимылдар»

Бала ермексазды сұқ және бас бармақпен қысады.

Мақсаты: сөйлеу моторикасына жауапты саусақ қимылын белсендіру.

5. «Үгіту»

Ермексаздың бір бөлігін саусақпен үгітіп, ұсақ бөлшек жасайды.

Мақсаты: дәлдікті, сезінуді дамыту.

6. «Пішіндер шеруі»

Балалар әр саусақпен ермексазды басып, таңба қалдырады.

Мақсаты: әр саусақтың жеке жұмысын белсендіру.

II. Тақырып: «Кішкентай жануарлар»

Бұл ұйымдастырылған іс-әрекет балалардың қиялын, бейнені елестету қабілетін, пішіндерді біріктіру дағдысын дамытады.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Ермексазды бөлшектеу, домалау, созу, біріктіру техникасын меңгерту;
- Жануардың дене бөліктерін (бас, дене, құйрық, құлақ, аяқ) құрастыру;

- Ұсақ моториканы, кеңістікте пішін құрастыру қабілетін дамыту;
- Шығармашылық ойлау мен қиялды жетілдіру.

Қажетті материалдар

- Түрлі түсті ермексаз;
- Ермексаз тақтайшасы;
- Пышақша (қауіпсіз пластик);
- Су мен майлық.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші ойыншық жануарларды көрсетеді:

- «Қай жануарды танысың?»
- «Олар қандай бөліктерден тұрады?»
- «Сен бүгін қандай жануар жасайсың?»

Балалар өз таңдауларын айтады (мысық, күшік, қоян, тасбақа, кірпі т.б.).

2. Техника көрсету

Тәрбиеші кез келген жеңіл жануар моделін көрсетеді (мысалы, қоян):

1-қадам:

Дене үшін үлкен шар домалату.

2-қадам:

Бас үшін кішірек шар.

3-қадам:

Құлақтарын жасау (созу және жалғау).

4-қадам:

Аяқтарды жасау (кішкентай цилиндрлер).

5-қадам:

Көз, мұрын, құйрық сияқты ұсақ бөліктерді үгіту немесе кішкентай шар жасау арқылы қосу.

Балалар түсінгенін айтады.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар өз таңдауы бойынша жануар жасайды.
Популяр үлгілер:

1) «Күшік»

- Денесі: домалақ
- Құлақ: ұзын
- Құйрық: қысқа

2) «Мысық»

- Денесі: жұмыр
- Мұрт: жіңішке жіп
- Құйрық: созылған жолақ

3) «Кірпі»

- Денесі: сопақ
- Тікендер: үгітілген ермексаз немесе жіңішке жолақтар

4) «Қоян»

- Құлақ: екі ұзын бөлік
- Тұмсық: шағын домалақ

Бағалау критерийлері

- Жануар денесінің кемінде 3 бөлігін дұрыс құрастырады;
- Бөліктерді берік біріктіреді;
- Ермексазды негізгі техникамен (домалау, созу, үгу) қолданады;
- Жұмысты өз бетінше аяқтайды;
- Ұқыптылық байқалады.

Дескрипторлар

- Дене мен бас пропорциясын сақтайды;
- Саусақ қимылдарын дұрыс қолданады;
- Құлақ, аяқ, құйрық элементтерін танылатын формада жасайды;
- Дайын бейнені дұрыс орналастырады.

Қосымша ойындар мен тапсырмалар

Ойын 1: «Жануарды тап!»

Тәрбиеші ермексаздан жасалған бейнелерді көрсетеді.

Балалар таниды:

- «Бұл қандай жануар?»
- «Ол қалай қозғалады?»

Дескриптор: жануар атауын дұрыс атайды.

Ойын 2: «Кімге не жетіспейді?»

Тәрбиеші құлағы жоқ қоян, құйрығы жоқ мысық көрсетеді.

Бала жетіспейтін бөлікті атайды.

Дескриптор: жануар құрылымын анықтайды.

Ойын 3: «Жануар қимылын қайтала» (қимыл ойыны)

- Мысық: «мысықша жүр»
- Қоян: «секір»
- Тасбақа: «баяу қозғал»

Бұл ойын моторика мен қиялды дамытады.

Тапсырма: «Жануар отбасы»

Балалар 2–3 жануар жасап, қасына шөп, кішкентай түп, тамақ сияқты қосымша детальдар қосады.

Мақсаты: композиция құрастыру.

3. Қағаз бүктеу (оригами элементтері)

Тақырып: «Құстың қанаты»

Оригами — қолдың ұсақ моторикасын, ойлау қабілетін, кеңістіктік қиялды, дәлдік пен жинақылықты дамытатын ең тиімді әдістердің бірі. Қағазды бүктеу арқылы бала қол қимылының кезеңдік реттілігін үйренеді және көз–қол координациясы дамиды.

Бұл ұйымдастырылған іс-әрекетте балалар **құстың қанатын** қарапайым оригами элементтері арқылы жасайды.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Қағазды бүктеу техникасының бастапқы қадамдарын үйрету;
- Құстың қанатының пішінін қағазды ретімен бүктеу арқылы шығару;
- Саусақ күшін, дәлдігін, ұқыптылықты дамыту;
- Кеңістіктік ойлауды, симметрия сезімін қалыптастыру;

- Шығармашылық және ұлттық дүниетанымды дамыту (күс — еркіндік, қозғалыс символы).

Қажетті материалдар

- Түрлі-түсті қағаз (квадрат 15×15 см);
- Клей (қажет болған жағдайда — тек жабыстыру үшін);
- Қара фломастер немесе маркер (көз салуға);
- Қосымша: қауырсын бейнесі бар үлгілер.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші құстардың суреттерін көрсетеді:

- «Құстың қанаты қандай?»
- «Қанат не үшін керек?»
- «Құс көкке қалай көтеріледі?»

Балалар құстың қанат қағуын қимылмен көрсетеді (қимылдық сергіту).

2. Оригами техникасын кезең-кезеңімен көрсету

1-қадам:

Квадрат қағазды диагональ бойынша екіге бүктеу (үшбұрыш шығару).

2-қадам:

Үшбұрыштың төменгі бұрышын жоғары ұшына қарай бүгу.

3-қадам:

Қағазды қайта ашып, үшбұрышты «желпуіш тәрізді» (гармошка) бүктеу. Бұл қозғалыс қанаттың қауырсын эффектісін береді.

4-қадам:

Ортасын қысып, екі жағын сәйкестендіріп, құстың қанатын жасау.

5-қадам:

Қажет болса, ортасын желіммен бекіту.
Маркермен көз салу (баланың қалауы бойынша).

Балалар қайталап орындайды.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар:

- Қағаз түсін өздері таңдайды (көк, сары, ақ, қызыл);
- Қағазды реттілікпен бүктейді;
- Канат формасын қалыптастырады;
- Қалаған құс бейнесін жасайды:
 - көгершін
 - қарлығаш
 - кептер
 - қиял-ғажайып құс

Бағалау критерийлері

- Қағазды дәл және ұқыпты бүктейді;
- Қадамдарды дұрыс орындап, реттілікті сақтайды;
- Канаттың «желпуіш» құрылымы анық көрінеді;
- Композицияны толық аяқтайды.

Дескрипторлар

- Қағазды диагональ бойынша дәл бүктейді;
- «Гармошка» бүктемесін тең жасап шығады;
- Канаттың екі жағы симметриялы;
- Қосымша әшекейлеуді орындаған.

Қосымша ойындар және моторикалық тапсырмалар

Ойын 1: «Қанатын тап!»

Тәрбиеші түрлі қанат пішіндері бар үлгілерді көрсетеді.

Бала құстың қанатын табиғи немесе оригами пішінімен сәйкестендіреді.

Дескриптор: форманы дұрыс табады.

Ойын 2: «Құс қалай ұшады?» (қимыл ойыны)

Балалар қанат қағуын әртүрлі деңгейде көрсетеді:

- Жоғарыға көтерілу
- Төменге түсу
- Айналу
- Секіру

Бұл — ірі моторика мен қиялды дамытады.

Ойын 3: «Оң қанат – сол қанат»

Балалар оригами қанаттарын екі жаққа ұстап, тәрбиеші көрсеткен бағытты қайталайды:

- «Оңға көтер!»
- «Солға түсір!»
- «Алдыңа соз!»
- «Жоғарыға көтер!»

Мақсаты: дене қимыл координациясын, бағытын түсіну.

Ойын 4: Сенсорлық тапсырма «Қауырсын – қағаз»

Балалар шынайы қауырсын мен қағаз қанатты салыстырады:

- Жұмсақ – қатты
- Үлбірек – тығыз
- Жеңіл – ауыр

Бұл сенсорлық ойлау, салыстыру, сөздік қорды дамытады.

Тапсырма: «Құстар әлемі» (коллективті жұмыс)

Балалар жасаған қанаттарды үлкен ватманға жабыстырып, бірлескен композиция жасайды:

«Көктемгі құстар шеруі».

Қорытынды рефлексия

Тәрбиеші сұрақтар қояды:

- «Бүгін қандай техника үйрендік?»
- «Қанат жасау қиын болды ма?»
- «Қай түсті қағаздан жасадың?»
- «Сенің құсың қандай?»

Балалар өз жұмыстарының мини-көрмесін ұйымдастырады.

4. Мозаика құрастыру

Тақырып: «Түрлі геометриялық пішіндер»

Мозаика — балалардың ұсақ моторикасын, пішіндер туралы түсінігін, логикалық ойлауын, көз–қол координациясын дамытатын өте тиімді әдіс. Геометриялық мозаика арқылы бала құрастыру, орналастыру, сәйкестендіру дағдыларын меңгереді.

Бұл ұйымдастырылған іс-әрекетте балалар әртүрлі геометриялық пішіндерден әдемі композиция жасап үйренеді.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Геометриялық пішіндермен (шаршы, үшбұрыш, шеңбер, тіктөртбұрыш) таныстыру;
- Пішіндерді айналдыру, орналастыру, біріктіру арқылы мозаика жасау;
- Қолдың ұсақ моторикасын және көз-қол үйлесімін дамыту;
- Кеңістіктік ойлау, симметрия және түс үйлесімін сездіру;
- Баланың қиялын және шығармашылық белсенділігін арттыру.

Қажетті материалдар

- Түрлі-түсті қағаздан дайын геометриялық пішіндер:
 - Шаршы
 - Үшбұрыш
 - Шеңбер
 - Тіктөртбұрыш
 - Ромбы (қосымша)
- Фонға арналған А4 қағаз;
- Желім;
- Қайшы (балаларға арналған);
- Пішіндер салынған қорапша;
- Майлыктар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші түрлі пішіндерді көрсетеді:

Сұрақтар:

- «Бұл қандай пішін?»
- «Қай зат қандай пішінге ұқсайды?» (күн — шеңбер, үй — төртбұрыш + үшбұрыш)
- «Пішіндерден не құрастыруға болады?»

Балалардың ойын ояту үшін мысалдар:

- гүл
- үй
- машинаның дөңгелегі
- жұлдызша пішіндері
- көбелек денесі

2. Техника көрсету

Тәрбиеші мозаика құрастыру кезеңдерін көрсетеді:

1-қадам:

Фон қағазын дайындау (көлденең немесе тік).

2-қадам:

Қораптан пішіндерді таңдау.

3-қадам:

Алдымен композицияны **желімсіз** орналастырып көру (жоспар құру).

4-қадам:

Пішіндерді ретімен жапсыру.

Қолдың бас бармағы мен сұқ саусағын қолдана отырып, дәл басып жабыстыру.

5-қадам:

Композицияны толықтыру (күн, шөп, жол, әшекей).

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар өз қалауы бойынша мозаика жасайды:

Мүмкін композициялар:

- **Гүл** (шеңбер + жапырақ пішіндері)
- **Үй** (шаршы + үшбұрыш + тіктөртбұрыш)
- **Жолбарыс бастамасы** (шеңбер + үшбұрыш құлақ)
- **Көлік** (тіктөртбұрыш + шеңбер)
- **Күн және бұлттар** (шеңбер + сопақшалар)
- **Әшекей өрнек** (ұлттық элементтерді мозаика түрінде жасау)

Балалар пішіндерді ретпен орналастырып, жеке шығармасын жасайды.

Бағалау критерийлері

- Пішіндерді дұрыс таңдайды және қолданылады;
- Композиция толық және түсінікті;
- 3–5 пішінді дұрыс орналастырады;
- Түстерді үйлестіреді;
- Жұмысын ұқыпты орындайды.

Дескрипторлар

- Пішіннің атауын дұрыс атайды;
- Пішінді қағаз бетінде дұрыс бағытта орналастырады;
- Желімді аз мөлшерде қолданады;
- 4–6 элементтен тұратын мозаика жасайды.

Қосымша ойындар мен тапсырмалар

Ойын 1: «Пішінді тап!»

Тәрбиеші:

- «Шаршыны көрсет!»
- «Үшбұрыш қайда?»
- «Шеңберді тап!»

Дескриптор: дұрыс пішінді көрсетеді.

Ойын 2: «Қандай пішіннен жасалған?»

Сурет беріледі (үй, гүл, күн).

Балалар айтады:

- «Бұл күн — шеңберден жасалған»
- «Бұл үй — төртбұрыш пен үшбұрыштан тұрады»

Ойын 3: «Қай пішін жетіспейді?»

Тәрбиеші дайын мозаика көрсетеді, бірақ ішінде бір элемент жоқ. Мысалы, үйде терезе жоқ, гүлде ортасы жоқ.

Дескриптор: жетіспейтін элементті табады.

Ойын 4: «Симметрия құрастыр»

Балаларға бір қанаты құрастырылған көбелек беріледі.

Олар дәл сондай пішіндер арқылы екінші қанатты құрастырады.

Тапсырма: «Өз оюынды жаса»

Балалар геометриялық мозаика арқылы ұлттық өрнектің қарапайым түрін жасайды (қошқармүйіз, ирек, дөңгелек ою).

Мақсаты: ұлттық таным + моторика.

Қорытынды рефлексия

- «Қандай пішіндер қолдандың?»
- «Саған қай фигураны құрастыру ұнады?»
- «Композиция қандай болып шықты?»

Балалар өз жұмыстарын «Мозаика әлемі» көрмесіне қояды.

5. Жіппен ою салу (нитеграфика)

Тақырып: «Күн мен бұлт»

Нитеграфика — жіптің көмегімен сурет салу немесе жіппен өрнек салу техникасы. Бұл әдіс балалардың саусақ икемін, дәлдігін, күшті реттеуін, көз-қол координациясын, сезіну қабілетін дамытады. Сонымен қатар жіптің фактурасын сезіну — сенсорлық дамуға өте пайдалы.

«Күн мен бұлт» — бала үшін жеңіл, түсінікті және әдемі көрінетін композиция.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Жіппен сурет салу техникасын меңгерту;
- Күн мен бұлттың қарапайым формасын жіп арқылы бейнелеу;
- Саусақ күшін, дәлдігін, ұқыптылықты дамыту;
- Сенсорлық қабылдауды (жіптің жұмсақтығы, фактурасы) жетілдіру;
- Түрлі түстерді үйлесіммен қолдану.

Қажетті материалдар

- Түрлі түсті жіп (сары, ақ, көк, көгілдір);
- ПВА желімі;
- Қылқалам (желім жағуға);
- Фон қағазы (көк немесе ашық көк);
- Алдын ала дайын дөңгелек және бұлт сұлбасы (қажет жағдайда);
- Қайшы;
- Майлықтар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші көрнекілік көрсетеді: күн, бұлт, аспан әуені, табиғат.

Сұрақтар:

- «Күн қандай пішінде?»
- «Бұлттың пішіні қандай?»
- «Күн шыққанда не болады?»
- «Бүгін біз жіппен сурет саламыз!»

2. Техника көрсету

1-қадам. Желім жағу

Фон қағазына:

- күннің орнына дөңгелек сызылады;
- жан-жағына күн сәулесінің сызықтары белгіленеді;
- бұлттың контуры сызылады.

Тәрбиеші қылқаламмен контур бойына желім жағады.

2-қадам. Жіпті орналастыру

Күн:

- Сары жіпті дөңгелек контурға дәл қойып бекіту;
- Күн сәулелерін жіңішке жіппен желімнің үстіне орналастыру;
- Қалауы бойынша күннің ішін толтыру (спираль, айналмалы жолақ).

Бұлт:

- Ақ немесе көгілдір жіпті бұлт контуры бойынша жүргізу;
- Бұлттың ішін ирек немесе толқын тәрізді жіппен толтыру.

3-қадам. Деталь қосу

- Жіптің кішкентай бөліктерімен ұсақ элементтер жасау (тамшы, реңк);
- Қосымша фон салу (желімсіз пастельмен немесе бояумен).

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар:

- Жіптің түсін өздері тандайды;
- Күннің сәулелерін әртүрлі бағытта орналастырады;
- Бұлтты жұмсақ, үлпілдек етіп шығарады;
- Жіпті қолымен қысу, созу, бұрау арқылы шығармашылық элементтер қосады.

Бағалау критерийлері

- Жіпті контурға дәл орналастырады;
- Күн мен бұлт композициясы анық көрінеді;
- Жұмысты ұқыпты орындайды;
- Түстер үйлесімді таңдалған;
- Жіпті ұсақ бөліктермен жұмыс істей алады.

Дескрипторлар

- Жіпті үзбей, контур бойымен жүргізеді;
- Жіпті тым ұзын немесе тым қысқа алмайды;
- Желім мөлшерін реттейді;
- Композиция толық аяқталған.

Қосымша ойындар мен тапсырмалар

Ойын 1: «Қай жіпті тандайсың?» (сенсорлық ойын)

Балаларға әртүрлі жіп беріледі: қалың, жіңішке, жұмсақ, қатты.

Бала сипап көріп айтады:

– «Жұмсақ», «Жіңішке», «Қалың».

Сосын қайсысын күнге, қайсысын бұлтқа қолданатынын тандайды.

Дескриптор: жіп қасиеттерін ажыратады.

Ойын 2: «Қайсысы күн? Қайсысы бұлт?»

Тәрбиеші түрлі жіппен жасалған пішіндер көрсетеді.

Балалар олардың қайсысы күнге, қайсысы бұлтқа ұқсайтынын табады.

Ойын 3: «Кім жылдам?»

Балаларға кішкентай фигуралар беріледі (дөңгелек, ирек, толқын).

Тәрбиеші:

– «Күнге керек фигураны тап!» (дөңгелек)

– «Бұлтқа керек фигураны тап!» (ирек)

Тапсырма: «Аспандағы оқиға»

Балалар күн мен бұлт композициясына:

- құс бейнесін;
- кішкентай кемпірқосақты;
- жаңбыр тамшыларын

қосады (жіпті үгітіп немесе қысқа бөліктермен).

Мақсаты: шығармашылық кеңейту.

Қорытынды рефлексия

Тәрбиеші сұрайды:

– «Жіпті жабыстыру қиын болды ма?»

– «Күннің қандай түсін тандадың?»

– «Бұлтты қалай жасадың?»

Балалар өз жұмыстарын «Жіптен жасалған аспан» көрмесіне іледі.

6. Табиғи материалдармен жұмыс

Материалдар: жапырақ, жаңғақ, тұқым, құм

Табиғи материалдармен жұмыс — балалардың сенсорлық қабылдауын, қолдың ұсақ моторикасын, тактильді сезінуін, қол күшін және шығармашылық ойлауын дамытуға арналған ең тиімді әдістердің бірі. Жапырақ, жаңғақ, тұқым және құм балаларды табиғатпен таныстыруға, заттың қасиетін ажыратуға, әртүрлі текстураны сезінуге мүмкіндік береді.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Табиғи материалдардың қасиеттерін (қатты, жұмсақ, тегіс, кедір-бұдыр) анықтау;
- Жапырақ, тұқым, жаңғақ, құм арқылы композиция жасау;
- Табиғи материалдарды ретімен жапсыру, орналастыру дағдысын дамыту;
- Моторика, сенсорика, көз-қол үйлесімін жетілдіру;
- Қоршаған ортаны танып білуге қызығушылық қалыптастыру.

Қажетті материалдар

- Құрғақ жапырақтар (түр-түс, пішін бойынша);
- Жаңғақ қабықтары (грек, жер жаңғағы), күйесіз;
- Тұқымдар (күнбағыс, асқабақ, қауын-қарбыз тұқымы);
- Құм (таза, өңделген);
- Картон немесе қатты қағаз;
- Желім (ПВА);
- Қылқалам;
- Пинцет (кешенді жұмыс үшін);
- Қағаз желімдеу төсемі, майлықтар.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші табиғи материалдар себетін көрсетеді.

Сұрақтар:

- «Жапырақ қандай? Жұмсақ па, әлде құрғақ па?»
- «Жаңғақ қабығы қалай шығады?»
- «Тұқымдар қандай пішінде?»
- «Құм сипасаң қалай сезіледі?»

Балалар материалдарды ұстап көреді — сенсорлық зерттеу жүргізіледі.

2. Техника көрсету

Тәрбиеші табиғи материалдардан карапайым композиция жасайды.

1-қадам. Негіз дайындау

Фон (картон) таңдалады.

Желім арнайы шектелген жерге жағылады.

2-қадам. Жапырақпен жұмыс

- Жапырақтарды ретімен орналастыру;
- Пішіндерін сәйкестендіру;
- Үлкен – артқа, кіші – алдыңғы қатарға қою.

3-қадам. Тұқыммен жапсыру

Тұқымдарды пинцетпен немесе саусақпен алып, желімге орналастыру:

- Шеңбер жасау;
- Күнбағыс гүлін құрастыру;
- Жануардың пішінін толықтыру.

4-қадам. Жаңғақ қабығы

- Көлемдік элемент ретінде қолдану:
 - Құстың денесі
 - Жануардың басы
 - Кішкентай себет формасы
 - Ағаш жемісі

5-қадам. Құммен жұмыс

Құмды ұсақ аймақтарға себу арқылы фон жасау:

- Жер
- Жол
- Құмды өрнек
- Толқын фактурасы

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар табиғи материалдарды біріктіріп композиция жасайды:
Мысалы:

1) «Күзгі терек»

- Діңі: қағаз немесе жаңғақ бөліктері
- Жапырақ: түрлі-түсті жапырақтар
- Жер беті: құм

2) «Күнбағыс гүлі»

- Ортасы: қара тұқымдар
- Күлтесі: сары жапырақтар
- Сабағы: жасыл қағаз

3) «Кішкентай кірпі»

- Дене: жапырақ
- Тікендері: асқабақ тұқымы
- Мұрын/көз: кішкентай тұқым

4) «Орман достары»

- Жаңғақ қабығы — аңның денесі
- Тұқымдар — аяқ және құйрық
- Жапырақ — арқа, қанат
- Құм — жол және жер фактурасы

Бала қиялына ерік бере отырып құрастырады.

Бағалау критерийлері

- Табиғи материалдарды дұрыс қолданады;
- Материалдарды пішін, түс, көлем бойынша үйлестіреді;
- Композиция жасайды;
- Моторикалық әрекеттерді (ұстау, қысу, орналастыру) дұрыс орындайды;
- Жұмысын ұқыпты аяқтайды.

Дескрипторлар

- Жапырақты желімге дәл орналастырады;
- Тұқымды пинцетпен немесе саусақпен дұрыс ұстайды;
- Жаңғақ қабығын композицияға сәйкес қолданады;
- Құмды тек қажетті аймаққа себеді;
- Кемінде 3 түрлі материал қолданады.

Қосымша ойындар және тапсырмалар

Ойын 1: «Табиғатты сипап көр» (сенсорлық зерттеу)

Балалар көзін жұмып материалды сипайды.
Сұрақ: «Бұл қай материал?»
Балалар жауап береді:
– «Жапырақ», «Жаңғақ», «Құм», «Тұқым».

Ойын 2: «Жапырақтарды сұрыпта»

Жапырақтар:

- түсіне қарай (қызыл, сары, жасыл);
- пішініне қарай (сопақ, жүрекше);
- көлеміне қарай (үлкен, орташа, кіші) сұрыпталады.

Ойын 3: «Не қатты, не жұмсақ?»

Балалар материалдарды екі топқа бөлінеді:

Қатты: жаңғақ, тұқым

Жұмсақ: жапырақ, құм

Ойын 4: «Орналастыр»

Балаларға шаблон беріледі (мысалы, құстың сұлбасы).
Табиғи материалдармен оны толтыру керек.

Тапсырма: «Күзгі панно» (топтық жұмыс)

Балалар үлкен ватманға табиғи материалдармен бірлескен композиция жасайды:

«Күзгі орман».

Қорытынды рефлексия

Тәрбиеші сұрайды:

- «Саған қай материалмен жұмыс істеу ұнады?»
- «Қайсысы жеңіл болды? Қайсысы қиын?»
- «Композициянда қандай материалдар қолдандың?»

Балалар өз жұмыстарын «Табиғи материалдар әлемі» көрмесіне қояды.

7. Пластилиндік графика

Тақырып: «Теңіз толқындары»

Пластилиндік графика – қағаз бетінде пластилинді жұқа етіп жағу, созу, тарту, штрих жасау арқылы сурет салу техникасы. Бұл әдіс:

- саусақ икемін,
- ұсақ моториканы,
- күшті реттеу дағдысын,
- тактильді сезінуді,
- шығармашылықты

барынша дамытады. Тақырып «Теңіз толқындары» – пластилин фактурасын сезінуге өте қолайлы.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты

- Пластилинді созу, жағу, жаймалау техникасын меңгерту;
- Теңіз толқындарының қозғалыс бағытын бейнелеу;
- Саусақ ұштарының икемін, күшін реттеу қабілетін дамыту;
- Көк реңктерін танып, түстерді бір-біріне жұмсақ үйлестіру;
- Баланың қиялын, сезінуін және кеңістіктік ойлауын жетілдіру.

Қажетті материалдар

- Пластилин (көк, көгілдір, ақ, жасыл);
- Пластилин тақтайшасы;
- Қатты қағаз (фон);
- Пышақша (қауіпсіз);
- Майлықтар;
- Су (қол тазалауға).

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы

1. Қызығушылық ояту

Тәрбиеші теңіздің суреттері мен бейнежазбасын көрсетеді.

Сұрақтар:

- «Теңіз толқындары қалай қозғалады?»
- «Толқындар қай түсте болады?»
- «Жел болса не өзгереді?»

Балалар толқын қозғалысын қолымен көрсетеді (қимылдық сергіту).

2. Техника көрсету

1-қадам: Пластилинді жұмсарту

Балалар көк пластилинді алақан арасында жұмсартады.

Мақсат: саусақтарды қыздыру, қозғалысты белсендіру.

2-қадам: Жаймалау (созу) техникасы

Тәрбиеші көрсетеді:

- Пластилинді қағазға қойып, бір бағытта жұқа етіп созу;
- Саусақ ұшымен жоғарыдан төмен қарай толқын сызықтарын жүргізу;
- Алақанның бүйірімен кең толқындар жасау.

3-қадам: Түстерді біріктіру

- Көгілдір пластилинді көк түстің үстіне аз мөлшерде жағып, араласпайтын, бірақ бір-біріне жуық рең тудыру;
- Ақ пластилинмен толқынның көбігін бейнелеу (ұсақ нүктелер, штрихтар).

4-қадам: Толқын формасын жасау

Балаларға көрсетіледі:

- Иілген сызықтар;
- Толқын ұшы (дөңгелек) – ақ пластилинмен;
- Қатты толқын – қою көкпен;
- Жұмсақ толқын – көгілдірмен.

3. Балалардың өздік жұмысы

Балалар өз композициясын жасайды:

- Көк түсті негізгі фонды пластилинмен жаймалайды;
- Жоғарыдан төмен қарай толқын сызықтарын жүргізеді;
- Ақ пластилинмен толқын ұшына көбікті жасайды;
- Қалауы бойынша қосымша элементтер қосады (кәріптас, күн, кемпірқосақ, қайық).

Бағалау критерийлері

- Пластилинді жұқа етіп соза алады;
- Толқын бағытын дұрыс береді;
- 2–3 реңк қолданады;
- Көбікті анық көрсетеді;
- Жұмысын ұқыпты орындайды.

Дескрипторлар

- Саусақпен пластилинді тегіс, біркелкі жағады;
- Ақ пластилинді нүкте немесе штрих түрінде дәл қолданады;
- Толқынның формасын дұрыс жасайды;

- Композиция толықтыққа жеткізілген.

Қосымша ойындар және тапсырмалар

Ойын 1: «Толқын қай бағытта?»

Тәрбиеші толқындардың суретін көрсетеді.

Балалар қолымен бағытын көрсетеді:

- «Жоғарыға»
- «Төменге»
- «Солға»
- «Оңға»

Дескриптор: дұрыс бағыт көрсетеді.

Ойын 2: «Қандай толқын?»

Тәрбиеші үш сурет көрсетеді:

- Үлкен толқын
- Орташа толқын
- Кішкентай толқын

Балалар ажыратады.

Ойын 3: «Теңіз дыбысын елестет»

Балалар көзін жұмып:

- Саусақпен үстелді баяу тықылдатып (ұсақ толқын)
- Алақанмен ақырын сырғытып (жел толқыны)
- Қаттырақ соғып (қатты толқын)

Теңіз дыбысын имитациялайды.

Тапсырма: «Ақ көбік қайда?»

Тәрбиеші толқын суретін көрсетеді, бірақ көбік жоқ.

Балалар ақ пластилинмен көбік қосады.

Тапсырма: «Толқынды жалғастыр»

Шаблон беріледі — толқынның жарты бөлігі.

Бала пластилинмен екінші бөлігін толықтырады.

Қорытынды рефлексия

- «Теңіз толқынын қандай түстермен жасадың?»
 - «Пластинді созу қиын болды ма?»
 - «Қай толқын әдемі шықты?»
- Балалар өз жұмыстарын «Теңіз әлемі» көрмесіне іледі.

VI. Саусақ гимнастикасы мен дамыту жаттығулары

1. Саусақ ойындары

Саусақ ойындары — баланың сөйлеу тілі, ұсақ моторикасы, зейіні, қиялы және есту-қимыл үйлесімін дамыту үшін өте пайдалы әдіс. Саусақтардың жеке және топтық қозғалысы мидың сөйлеуге жауапты аймағын белсендіреді.

Төменде екі негізгі ойын толық сипатталды.

1) Саусақ ойыны: «Бақытты үйшік»

Мақсаты:

- Саусақ бұлшықеттерін дамыту;
- Екі қолдың үйлесімді қозғалысын қалыптастыру;
- Көрнекілік арқылы қиял мен эмоциялық көңіл-күйді дамыту;
- Тілдік материалмен таныстыру (үй, есік, терезе, шатыр).

Барысы:

Тәрбиеші балаларға өлеңді оқи отырып қимыл көрсетеді.

Өлең-ойын мәтіні және қимылдар:

**Бақытты бір үйшік бар,
(Екі қолдың саусақтарын біріктіріп, «үйшік» жасау)**

Төбесінде қызыл шатыр,
(Екі қолдың саусақтарын жоғары бағыттап, үшбұрыш пішінін көрсету)**

Есігі ашық әрдайым,
(Бас бармақ пен сұқ саусақты ашып, «есікті ашу» қимылы)**

Қуанады қонағын,
(Қолды алға созу)**

Терезеден қол бұлғай,
(Екі қолдың саусақтарымен «терезе» жасап, тербетіп бұлғау:**

Күліп тұрған бақытты жай!
(Алақанды жайып, жарқын қимыл жасау)**

Дескрипторлар:

- Қол мен саусақ қимылын мәтінмен сәйкестендіреді;
- «Үйшік», «шатыр», «есіктің ашылуы» пішіндерін дұрыс көрсетеді;
- Қимылды ырғақты түрде орындайды.

Қолдануға болады:

- Сергіту минуттары
- Әдебиет, жаратылыстану сабақтарына кіріспе
- Қолөнер жұмысына дайындықтағы моторикалық қыздыру

2) Саусақ ойыны: «Бес саусақ»

Бұл ойын — классикалық, бірақ өте тиімді ұсақ моторикалық жаттығу. Әр саусақтың жеке қозғалысы баланың сөйлеу аппараты мен танымын белсендіреді.

Мақсаты:

- Әр саусақтың функциясын ажырату;
- Жеке-жеке қимыл жасай алу;
- Қол моторикасын дамыту;
- Сөйлеу ырғағын, есте сақтауды жетілдіру.

Өлең-ойын мәтіні және қимылдар:

Бірі — атам (бас бармақты көрсету),
Бірі — әжем (сұқ саусақ),
Бірі — әкем (ортаңғы саусақ),
Бірі — шешем (аты жоқ саусақ),
Ал кішкентай — мен балапан!
(Шынашақ)

Бәріміз қол ұстастық,
(Бес саусақты біріктіру)
Үлкен үйге жиналдык!
(Алақанды кең ашып, жоғары көтеру)**

Қимылдар:

- Әр жолда сәйкес саусақты көтеру;

- Соңында барлық саусақты біріктіру;
- Қолды «үй» бейнесінде жоғары көтеру.

Дескрипторлар:

- Әр саусақты дұрыс атайды;
- Оң және сол қолымен кезектесіп көрсете алады;
- Ритммен айтады және қимылмен сәйкестендіреді.

Қолдануға болады:

- Таңғы жаттығу
- Қолөнер алдында моторикалық қыздыру
- Логопедиялық сабақтарда
- Тіл дамыту мен сөйлеу сабақтарында

Екі саусақ ойыны да:

- ұсақ моториканы дамытады;
- сөйлеу аппаратын белсендіреді;
- қимыл мен сөздің сәйкестігін қалыптастырады;
- эмоциялық көңіл-күйді көтереді;
- сабақтың кез келген кезеңіне енгізуге қолайлы.

2. Қимыл-риминг ойындар

Қимыл-риминг ойындары — қимыл, ырғақ, өлең және моториканы біріктіретін тиімді әдіс. Бұл ойындар 3–5 жастағы балалардың:

- қимыл үйлесімін,
- қиялын,
- сөйлеу ырғағын,
- дене мен қол қозғалысының сәйкестігін,
- кеңістікті бағдарлауын

дамытады. Ойындар әрекеттік-динамикалық сипатта болғандықтан, балаларды белсенділікке ынталандырады.

1) Қимыл-риминг ойыны: «Құмырсқа жолда»

Мақсаты:

- Ұсақ және ірі моториканы үйлестіру;
- Саусақ және алақан қимылдарын ырғақпен орындау;
- Кеңістікте бағдарлау (жоғары–төмен, оң–сол);
- Зейін мен тыңдау қабілетін дамыту.

Ойын барысы:

Тәрбиеші жай, ырғақты өлең оқиды, балалар қимылмен қайталайды.

Өлең мен қимылдар:

**Кіші құмырсқа жолда жүр,
(Саусақтарды үстел бетіне жеңіл тықылдату — «жүріс»)**

Жапырақтың астын паналар бір.
(Екі қолдың саусақтарын біріктіріп, жапырақ пішінін жасау)

Жоғары шығып қарады,
(Қолды жоғары көтеріп, саусақтарды ашу)

Оңға, солға бұрылды.
(Қолды оңға және солға бағыттау)

Тауға да шықты,
(Алақанды жоғары сермеу)

Орға да түсті.
(Алақанды төмен түсіру)

Жүгіріп қайта жол тапты!
(Саусақтармен жылдам «жүгіру» қимылы)

Дескрипторлар:

- Саусақ қимылдарын мәтінге сәйкес орындайды;
- Жоғары–төмен, оң–сол бағытында қозғала алады;
- Ырғақ сақтайды;
- Қимылдарды жүйелі қайталайды.

Ойын форматы:

- Топтық
- Шеңбер ішінде
- Жеке орындауға да қолайлы

2) Қимыл-риминг ойыны: «Қоянның секірісі»

Бұл ойын моторика, тепе-теңдік, ептілік, ырғақ, дене-қимыл үйлесімін дамытады.

Мақсаты:

- Қимыл дағдысын жетілдіру (секіру, кону, еңкею);
- Ұсақ моторика мен ірі моториканың байланысын қалыптастыру;
- Ырғақпен қозғалу;
- Қиял мен эмоционалдық белсенділікті дамыту.

Ойын барысы:

Тәрбиеші қоян туралы өлең оқиды, балалар қимылмен бейнелейді.

Өлең мен қимылдар:

**Қоян жүрді алаңда,
(Қолмен қоянның құлағын көрсету — екі қолдың сүк саусақтарын
жоғары көтеру)**

Секіреді тамаша!
(Екі аяқты бірге қойып, жеңіл секіру)

Оңға қарай секірді,
(Оң жаққа шағын секіріс)

Солға қарай секірді.
(Сол жаққа секіріс)

Шөп көрді де тоқтады,
(Еңкею, алақанды жерге созу)

Шөпті жеді мақтанып.
(Қолмен бетке қарай шағын «жеген» қимыл)

Жел соқты да қашты тез,
(Жеңіл жүгіріс)

Отырды да жым болды!
(Тізерлеп отырып, қолды тізеге қою)

Дескрипторлар:

- Секіруді қауіпсіз, ырғақты орындайды;
- Оң–сол бағытты ажыратады;
- Еңкею, жүгіру, тұру әрекеттерін дұрыс орындайды;
- Қимыл мен өлеңді сәйкестендіреді.

Қолдану жағдайы:

- Қимыл сағаты
- Сергіту сәті

- Тәжірибелік сабақ арасындағы үзіліс
- Топпен немесе жеке орындауға болады

3. Құм терапия элементтері

Құм терапиясы – 3–5 жас аралығындағы балалардың сенсорлық дамуына, эмоционалдық тұрақтылығына, ұсақ моторикасына және қиялына ерекше әсер ететін әдіс. Құммен жұмыс баланы тыныштандырады, зейінін реттейді, сезіну қабілетін дамытады.

Мақсаты:

- Қолдың ұсақ моторикасын дамыту (сызық салу, сипау, қысу, себу);
- Сенсорлық сезімталдықты арттыру (суық, жылы, жұмсақ, құрғақ);
- Эмоционалды релаксация және көңіл күйді тұрақтандыру;
- Кеңістіктік ойлауды және шығармашылықты дамыту;
- Бейнелі ойлау мен тактильді зейінді күшейту.

Қажетті материалдар:

- Таза, құрғақ құм;
- Құм салатын ыдыс немесе құм столы;
- Кішкентай қалыптар (жұлдыз, шеңбер, жүрек);
- Қолмен сызық салуға арналған таяқша;
- Кішкентай стакан, шөміш, щетка.

Жаттығулар

1) «Құмдағы жолдар»

Балалар құмды тегістейді, саусақтарымен әртүрлі жол салады:

- түзу сызық
- ирек сызық
- жоғары–төмен сызық
- дөңгелек

Дескриптор: сызықты бір бағытта жүргізе алады.

2) «Алақан ізі»

Балалар алақанын құмға ақырын басады.

Сұрақтар:

– «Інің қандай?»

– «Алақаның үлкен бе, кіші ме?»

Мақсаты: тактильді сезіну.

3) «Күм бораны»

Балалар қолымен күмді жоғарыдан төменге баяу себеді.

Мақсаты: қозғалыс амплитудасын реттеу.

4) «Жасырын қанына»

Күмге кішкентай тастар/түймелер жасырылып қойылады. Балалар оларды саусақтарымен тауып шығарады.

Мақсаты: сезу арқылы ажырату.

5) «Толқын жасау»

Балалар алақанын тебіrentіп күм бетіне «толқын» жасайды.

Мақсаты: қимыл ырғағы мен тыныштану.

6) «Сурет саламын»

Балалар таяқша немесе саусақпен:

- күн
- гүл
- жол
- үй

сияқты жеңіл суреттер салады.

Бағалау критерийлері (күм терапиясы):

- Саусақпен сызықтар жүргізеді;
- Күмді дұрыс себеді;
- Күм астындағы ұсақ затты табады;
- Қарапайым сурет сала алады.

4. Жіп, моншақ, түйме арқылы жаттығулар

Жіппен, моншақпен, түймемен жұмыс — ұсақ моториканы ең жылдам дамытатын үш негізгі құрал. Бұл жаттығулар балада:

- саусақ күшін,
- координацияны,
- пішін мен өлшемді ажыратуды,
- көру-зейінін,
- екі қолдың үйлесімді жұмысын

дамытуды мақсат етеді.

I. Моншақ тізу

Мақсаты:

- Саусақ қимылдарының дәлдігін арттыру;
- Үлкен–кіші, түстерді ажырату;
- Қол–көз үйлесімін дамыту;
- Шыдамдылық пен реттілік дағдысын қалыптастыру.

Қажетті материалдар:

- Түрлі-түсті үлкен моншақтар (қауіпсіз, жұмсақ пластик);
- Жіп немесе бау (ұшы қатайтылған);
- Тәрелше (моншақты сұрыптау үшін).

Жаттығулар

1) «Түстер бойынша тіз»

Балалар моншақты тәрбиеші айтқан түспен тізеді:

- «Қызыл–сарымен тіз!»
- «Көк–көк–ақ ретімен тіз!»

Дескриптор: түстерді ажыратады, ретпен орындайды.

2) «Өлшемді таңдап тіз»

Үлкен, орташа, кіші моншақтар беріледі.

Бала тәрбиеші айтқан өлшемді тізеді.

3) «Үлгі бойынша қайтала»

Тәрбиеші 3–4 моншақтан үлгі көрсетеді.

Бала сол үлгіні қайталайды.

4) «Өз алқамды жасаймын»

Балалар өз таңдауы бойынша моншақ тізіп, шағын білезік жасайды.

Бағалау критерийлері (моншак):

- Моншакты жіпке дұрыс енгізеді;
- 3–5 моншакты ретімен орналастырады;
- Түс пен өлшемді ажыратады.

II. Түйме салу жаттығулары

Мақсаты:

- Саусақтардың қысу, қысып ашу қабілетін дамыту;
- Түйме саңылауына дәл салу дағдысын қалыптастыру;
- Зейін, дәлдік, реттілік қабілеттерін арттыру.

Қажетті материалдар:

- Үлкен түймелер;
- Қалың жіп немесе палас матасы;
- Түйме салуға арналған картон-кесте (үй, гүл, көбелек пішіндерінде);
- Жіп қалыңдығы 0,5 см.

Жаттығулар

1) «Түймені орнына қой»

Картондағы шеңберлерге сәйкес түрлі түймелерді орналастыру.

2) «Гүлге түйме сал»

- Гүлдің ортасына үлкен түйме
 - Жапырақтарына кіші түймелер
- Балалар түймені саңылауға дәл енгізеді.

3) «Түйме жолы»

Балалар түймелерді белгілі бір бағыт бойынша салады:

- тік жол
- көлденең жол
- доға тәрізді жол

4) «Көбелекке өрнек сал»

Көбелек шаблонны беріледі.

Балалар қанатына түрлі түсті түймелер салады.

Бағалау критерийлері (түйме):

- Түймені саңылауға дәл енгізеді;
- Түстерді сәйкестендіреді;
- Түйме жолын дұрыс құрайды;
- Қол қимылы дәл әрі ретімен.

VII. Ата-анамен жұмыс

Баланың ұсақ моторикасының дамуы тек балабақшадағы сабақпен шектелмейді. Бұл дағдыларды үй жағдайында да тиімді жалғастыру маңызды. Ата-аналарды процеске жұмылдыру — баланың дамуын жылдамдатудың ең тиімді жолы.

1. Үй жағдайында ұсақ моториканы дамыту идеялары

Ата-аналарға берілетін қарапайым, бірақ өте пайдалы ұсыныстар:

1) Қарапайым тұрмыстық әрекеттер

- Доғаршық тую, аша жабу
- Киімнің түймесін салу, ілу
- Аяқ киімнің бауын байлау (4—5 жасқа)
- Асхана сүлгісін жинау
- Қасықпен дән немесе фасоль жинау

Пайдасы: саусақ дәлдігі, күшті реттеу, қос қолмен жұмыс.

2) Ас үйдегі моторикалық ойындар

- Қамыр илеп пішін жасау
- Жұмсақ жемістерді қасықпен кесу (банан, авокадо)
- Бұрыш пен бұршақ сұрыптау
- Тарыны, күрішті, бұршақты қасықпен ауыстыру

3) Сенсорлық ойындар

- Тұзды немесе құмды ыдысқа салып сурет салу
- Суды құю (шүмектен ыдысқа)
- Мүйізшелерді (макарон) жіпке тізу
- Қуыршағының шашын тарау

4) Шығармашылық мини-зертхана

- Саусақпен сурет салу
- Жапырақ бастыру (отпечаток)
- Түрлі түсті қағаздан ұсақ бөліктер жырту
- Поролонға бояу сіңіріп штамп жасау

5) Ойыншықтар арқылы дамыту

- Лего ұсақ бөлшектерін біріктіру
- Пазл жинау
- Мозаика
- Кішкентай заттарды пинцетпен алу

Ата-аналарға ұсыныс:

Күніне 10 минут осындай әрекеттерді жасау — баланың сөйлеу мен жазуға дайындық қабілетін 2 есе тез дамытады.

2. Апталық «Шығармашылық күн»

Балабақша мен ата-ана бірлесіп орындайтын апталық шығармашылық жобасы.

Өткізу форматы:

Әр аптада бір күнді (мысалы, жұма күні) «Шығармашылық күн» деп жариялау

Мазмұны:

1. Бір қарапайым шығармашылық тапсырма үйге беріледі:
 - Қағаздан мүсін жасау
 - Ермексазdan жануар мүсіні
 - Құмдағы сурет
 - Жіптен ою
 - Табиғи материалдармен аппликация
2. Ата-ана балаға материалдарды дайындауға көмектеседі, бірақ жұмысты бала өзі орындайды.
3. Дайын туындыны келесі күні топқа әкеледі.

Мақсаты:

- Үй мен балабақша арасындағы ынтымақтастықты күшейту;
- Балаға қолдау көрсету және оның дамуын бірге бақылау;
- Отбасындағы шығармашылық ортаны қалыптастыру;
- Баланың белсенділігін, қиялын арттыру.

Нәтиже:

- Балалардың қызығушылығы артады;
- Ата-аналардың бала дамуындағы ролі күшейеді;

- Жинақталған жұмыстардан «Шығармашылық бұрышы» жасалады.

3. Бірлескен отбасылық көрме

Балалар мен ата-аналардың ортақ жұмыстары көрсетілетін іс-шара.

Мақсаты:

- Отбасылық бірлікті нығайту;
- Шығармашылық орта құру;
- Баланың еңбегін көпшілік алдында көрсету.

Ұйымдастыру кезеңдері:

I. Дайындық

- Тақырып таңдау:
«Күз көрінісі», «Менің жанұям», «Табиғат сырлары», «Ұлттық оюлар»
- Материалдар тізімі беріледі.
- Жұмыс форматы түсіндіріледі (аппликация, макет, жіппен жұмыс, мозаика).

II. Жұмыстарды қабылдау

Ата-ана мен бала бірге жасап әкеледі.

Жұмыстың бұрышына:

- Баланың аты
- Жұмыстың атауы
- Ата-ананың есімі

жазылады.

III. Көрме өткізу

- Топ бөлмесінде немесе дәлізде;
- Тақырыпқа сай безендіру;
- Әр жұмысты таныстыру;
- Ата-аналарға алғыс хат беру (қажет болса).

4. Онлайн фотоколлаж жасау

Қазіргі заманға сай ата-аналарды цифрлық шығармашылыққа қосу формасы.

Мақсаты:

- Баланың шығармашылық процесін құжаттау;
- Ұсақ моторика жаттығуларының нәтижесін ата-анамен бөлісу;
- Отбасылық байланыс пен цифрлық мәдениетті дамыту.

Қолдануға болатын платформалар:

- Canva
- Google Photos
- PicsArt
- Collage Maker
- WhatsApp фотоколлаж

Ұйымдастыру жолы:

1) Ата-аналарға нұсқаулық беру

- 3–5 фотосуретке арналған шаблон жіберу;
- Қалай жүктеу керектігін түсіндіру.

2) Фотолар жинау

Фотолар болуы мүмкін:

- Бала моншақ тізіп жатқан сәт
- Құмдағы ойын
- Жіппен ою жасауы
- Үйдегі шығармашылық бұрыш

3) Онлайн жинақ

Тәрбиеші WhatsApp/Telegram тобына ортақ коллаждардың фотосын салып отырады.

4) Топтық «Цифрлық альбом» жасау

Ай соңында:

«Ұсақ моторика дамуы – біздің жетістіктер» атты онлайн фотокітап жасалады.

Ата-аналарға артықшылығы:

- Баласының дамуын көзбен көреді;
- Үйдегі жұмысты жалғастыруға мотивация алады;
- Қарапайым цифрлық дағдылар қалыптасады.

VIII. Диагностика және бағалау

Ұсақ моторика мен шығармашылық қабілеттердің дамуын жүйелі бақылау тәрбиешіге баланың жеке ерекшеліктерін анықтап, тиімді әдістерді таңдауға көмектеседі. Бағалау – баланы салыстыру емес, оның жеке жетістігін анықтау.

1. Бақылау парағы (Monitoring Sheet)

Бақылау парағы айына 1 рет немесе әр бөлім соңында толтырылады.

Үлгі: «Ұсақ моторика дағдыларын бақылау парағы»

Бала аты-жөні	Саусақ күшін реттеу	Қол-көз координациясы	Құралды дұрыс ұстау	Жапсыру/қию	Жіп, моншақпен жұмыс	Құм мен әрекет	Пікір
.....	☐ төмен ☐ орта ☐ жоғары	☐ төмен ☐ орта ☐ жоғары	☐ дұрыс ☐ кейде ☐ қиналады	☐ жақсы ☐ орташа ☐ қиын	☐ жасайды ☐ көмектескенде ☐ жасай алмайды	☐ белсенді ☐ орташа ☐ енжар	Қысқаша ескерту

Бағалау белгілеу масштабы:

- Төмен деңгей – көп көмек қажет
- Орта деңгей – тапсырманы орындағанымен тұрақсыз
- Жоғары деңгей – өз бетінше, сенімді орындайды

Бақылау объектілері:

- Саусақ қимылының дәлдігі
- Ұқыптылық
- Қимылдың реттілігі
- Екі қолды пайдалану қабілеті
- Жылдамдық және қызығушылық
- Материалмен жұмыс мәдениеті

2. Саусақ моторикасын бағалау шкаласы

Бұл шкала 3–5 жасқа арналған. Әр көрсеткіш 1–3 баллмен бағаланады.

Бағалау шкаласы

1) Саусақ икемділігі

- 1 балл – саусақ қимылдары баяу, икемсіз
- 2 балл – орташа деңгейде, кей қимылда қиналады
- 3 балл – жеңіл, еркін, дәл орындайды

2) Қысу және қысып ашу қабілеті

- 1 балл – затты ұстауда қиындық бар
- 2 балл – кейде қысып ұстай алады
- 3 балл – сенімді ұстайды, қысымды реттейді

3) Құралды дұрыс ұстау (қарындаш, қылқалам, қайшы)

- 1 балл – дұрыс емес ұстау, түзетуді қажет етеді
- 2 балл – кейде дұрыс, кейде бұрыс
- 3 балл – дұрыс, еркін ұстайды

4) Координация (көз–қол сәйкестігі)

- 1 балл – бағытын жоғалтады, шектен шығып кетеді
- 2 балл – қателер бар, жалпы орындайды
- 3 балл – дәл, бағытты сақтайды

5) Шығармашылық белсенділік

- 1 балл – енжар, ынтасы төмен
- 2 балл – тапсырманы орындайды, бірақ бастамашыл емес
- 3 балл – қызығушылық танытады, өз идея ұсынады

Жиынтық балл интерпретациясы

- **5–8 балл** – моторика төмен деңгейде, қосымша қолдау қажет
- **9–12 балл** – орта деңгей, тұрақты жаттығулар қажет
- **13–15 балл** – жоғары деңгей, қимылдар жақсы дамыған

3. Баланың шығармашылық динамикасын бақылау

Шығармашылық дамуды ай сайын немесе тоқсан сайын бақылау ұсынылады.

Қадағалау нысандары:

- Түрлі-түсті қолдану
- Қиял мен фантазия көрінісі
- Материалды ұқыппен қолдану
- Үлгі бойынша және өз бетінше орындау
- Жұмыстың композициясы

- Тапсырманы соңына дейін орындау

Шығармашылық динамика картасы

Көрсеткіш	Ай 1	Ай 2	Ай 3	Ай 4	Ескерту
Қиял мен идеялар	төмен/орта/жоғары	...	...	...	...
Түстерді үйлестіру	...	...	...	...	...
Материалмен жұмыс	...	...	...	...	...
Үлгі бойынша орындау	...	...	...	...	...
Өз бетінше композиция	...	...	...	...	...

Тәрбиешіге арналған сұрақтар:

- Бала шығармашылыққа белсенді араласа ма?
- Өз идеясын ұсына ала ма?
- Материалды қай деңгейде меңгерген?

4. Жеке карта (портфолио)

Портфолио — баланың дамуын жыл бойы жинақтап көрсететін жеке жетістіктер папкасы.

Портфолио құрылымы:

I. Баланың деректері

- Аты-жөні
- Жасы
- Тобы
- Диагностикалық бастапқы деңгей

II. Шығармашылық жұмыстары

- Суреттер (саусақпен салу, гуашь, монотипия, мозаика)
- Қолөнер бұйымдары (жіп, жапырақ, тұқым, пластилин)
- Аппликациялар

Әр жұмысқа:

Дата, тақырып, мақсат, қолданылған техника жазылады.

III. Моторикалық тапсырмалар нәтижесі

- Моншак тізу уақыты
- Түйме салу дәлдігі
- Қайшымен қию деңгейі

- Құмдағы ойын нәтижесі

IV. Тәрбиеші жазбасы (ай сайын)

- Қандай дағдылар нығайды?
- Қандай бағытта өсу байқалды?
- Қандай әдістер тиімді болды?

V. Ата-ананың кері байланысы

- Үйде орындаған шығармашылық тапсырмалар
- Үй жағдайындағы өзгерістер
- Бала қызығушылығы

VI. Жыл соңғы қорытынды

- Ұсақ моторика даму деңгейі
- Шығармашылық қабілеттің өсу динамикасы
- Келесі жылға ұсыныстар

Бұл диагностика жүйесі тәрбиешіге:

- баланың нақты жетістігін көруге,
- жеке даму траекториясын құруға,
- ата-анамен тиімді жұмыс жүргізуге
- шығармашылық пен моториканың жылдық өсуін талдауға

мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Аймауытов Ж. **Тәрбиеге жетекші.** – Алматы: Рауан, 1992.
2. Бөлеев Қ. **Педагогика және тәрбие теориясы.** – Алматы: Білім, 2016.
3. Выготский Л.С. **Воображение и творчество в детском возрасте.** – Москва: Педагогика, 1991.
4. Запорожец А.В. **Развитие движений и деятельности ребенка.** – Москва: Просвещение, 1986.
5. Железняк Е.А. **Развитие мелкой моторики у детей дошкольного возраста.** – Санкт-Петербург: Детство-Пресс, 2017.
6. Жұмабаев М. **Педагогика.** – Алматы: Мектеп, 1992.
7. Кулагина И.Ю. **Психология дошкольника.** – Москва: Академия, 2010.
8. Монтессори М. **Помоги мне это сделать самому. Метод Монтессори.** – Москва: Эксмо, 2015.
9. Немов Р.С. **Психология. Книга 1.** – Москва: Владос, 2013.
10. Сухомлинский В.А. **Сердце отдаю детям.** – Москва: Педагогика, 1981.

11. Теплюк С.Н. **Развитие сенсорики и моторики у детей 3–5 лет.** – Минск: Пачатковая школа, 2014.
12. Торшилова Е.Д. **Детское творчество. Методика и практика.** – Москва: Академкнига, 2011.
13. Ушинский К.Д. **Родное слово.** – Москва: Просвещение, 1990.
14. Флерина Е.А. **Художественное воспитание в детском саду.** – Москва: Детство, 1988.
15. Левина Р.Е. **Развитие движений руки у детей дошкольного возраста.** – Москва: Просвещение, 1985.